КОНТРОЛЬНЫЙ ЭКЗЕМПЛЯР

Массо а мехкашнаре пролетареш, вIашагIкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лаккхехьарча Советан Министрийн Советан орган

(С В Е Т)

Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров ЧИАССР.

ГАЗЕТА АРАДУЬЛЛ 1923 ШЕРА ДЕХЬ | 131 (4488). | ШОАТТА, 31 октябрь 1970 шу. | Мах 2 кап.

Пхе шера план— ханал хьалха

КПСС XXIV съезда сийлепца цакхъавра кхоьсам доттабеча «Октябрьнефть» НПУ телемеханизированни промысла коллективо дика къахьегама совгIат кийчдьд Октябра дезача цIейна. Мехкадьтта дакхара пхе шера план 25 октябре кхочашъьнй промысловикаша. Пхе шера планал совгIа дакхха мехкадьтта 1130 тонн да. Ер шу чакхдалале хьа кхо шера заданел совгIа цар доахкхарда 87 эзар тонн «Iаьржа дошув». Къахьтта дика къахьегаш и цига мехкадьтта доаха мастер А. А. Ананьев верте латта бригада. ХIинцалехь цо пхе шера планал совгIа дакхха мехкадьтта 1250 тонн гаргга да. Иштта хьинаре къахьог У. З. Хагуланшвили верте латтача бригада а.

И. ГЕНЕРАЛЕНКО, «Октябрьнефть» НПУ юрисконсульт.

* * *

Дика къахьегама толамаш а доахаш пхе шера план ханал хьалха кхочашъьярах Нохч-ГIалгIайн облсовпрофа решенех къахьегама Сийлен книжка тIа яхъа дьяздIайи республикерча 14 предприяте коллективеш. Царна юкъе я «Чечингушводстрой» управлене дIа-юха дела кховлагIин йнзлагIен механизированни колоннин коллективаш. Пхе шера планах цар хьалле делаш хиина нах чубаха цIенош 4205 квадратни метр долча цар хьалдь цIенош 4917 квадратни метр да. Иштта царна юкъе я Щелковской районера «Путь к коммунизму», «Коминтерн» яха колхозаш, «Советская Россия» яха комсаш кхею совхоз, кхамараш.

Я. БУВНЕНКО, пенсионер.

* * *

КПСС XXIV-ча съезда баха боаттIача тайпара нахъабаха перхIаш болча республика мехкадьттаоша планал совгIа 245000 тонн хIара дакхкхадаш дьина мехкадьтта а доаккхаш, керда къахьегама потало яьнхай.

Тахан, 27 октябра, ханал хьалха итт бетта план кхочаш а я, хIара ноябра чотах болх беш бе уж.

Доаккхаш дола мехкадьтта соадж итт беттачул 10,7 процент, газ — 20,4 процент дукхагIа хиннай.

Эксплуатаце дIаеннай дукхха мехкадьтта телаш йола керда мелоан 11 скважина, хьалха болх па беш лаьтта капитально-тоань 22 (планал 5 дукхагIа) скважина.

Планированен экономически стимулированен кердача хьалашка (СССР мехкадьтта доахача промышленноста министерство аггара хьалхе хердача хьалашка болх бе йолаяллийтай «Грознефть» объединене къахьегама оасарал соадж дехь 16 процент лакхъеннай, 4 процент лохбаьб мехкадьттан газен тонн ккхарта дIабода мах.

Планал совгIа 3.597.000 сома пайда баьб, 6,6 миллион совгIа киловатт-сахьат электроэнерги кхояьй.

Новаторашa производствана юкъейяхьай 6.411.600 сом экономически эффект а йолаш йола 1784 рационализаторски предложени.

ХIара яттлагIа вола мехкадьттахо — рационализатор!

Мехкадьтта эггара дукхагIа дакхкад «Октябрьнефть» НПУ промысловикаша — сихагIа 20-гIа миллион тонн мехкадьтта дакхар дукъа эггара хьалха кхь йолаяьраш.

М. ЛЕВИН, тха штате вола корреспондент.

* * *

КПСС XXIV съезда, Сийлахьйоккха Октябрьски социалистически революце 53 шу дузача денна кердача къахьегама толамашца цакхъаболх «Грознипо» объединене чуйоагIача совхозийн предприятейн коллективаш. Иштта, планах 83625 тонни социалистически декхарех 88 эзар тонни комсаш чуйна саам хиннача, 23 октябре 90 эзар тонн чуенай. ХIьта паччахьалкхенга комсаш йохкара план 120,5 проценти, алат йохкара план 134,7 проценти кхочашъяьй.

ДIайийнай шахах гурахь дIаесаш хинна плата культураш, зяба лаьтта ахара план 82 процент кхочашъяьй. ХIьта промышленни продукци йохкара ийс бетта план 106,2 процент кхочашъяьй.

ХIинз лаха къахьегама толамаш а доахаш, комсий кхашка гурахь де деза баллаш дехь ба объединене комсаш лелоча совхозий къахьегамхой.

Д. ХАМАТХАНОВ, «Грознипо» объединене начальник.

ЭСТОНСКИ ССР. Харьюски района Саку яха юрта посёлок хьалхе моттиг яйсьярахи хьалхараяи 1970 шера СССР Паччахьалкхен премие йоаккхачá конкурсе дакъа лаца оттабаьб архитектораш В. Пормейстер, Г. Руубер, В. Херкаль, инженер - гIишлонхо В. Кузик.

«Саку» яхача совхоза къахьегамхойн лаьтта лелаярен мелиораци Эстонски Iилма - тохкама института бохлойн центральни отоплени, газ, дIайха хий а чудолаш йолча дукхача квартирех латтача цIенош бяа. Указа хьалгьяй столове - ресторан, универсальни тика, парикмахерска, модайн ателье, сапожник мастерской.

СУРТА ТIА: Эстонски ССР заслуженни архитектораш — «Эстгипрострой» отдела керттера архитектор Валье Пормейстери (аьрдакьа) ЭССР Госстроя председателя заместитель Вольдемар Херкали.

В. ГОРБУНОВА сурт. ТАСС фотохроника.

Комсомольски къонала цIей

29 октябре Iуьрра В. И. Ленина Мавзолеяна хьалхашка ескара традиционни каравула юха дIаоттайир комсомольски сийлен карвул. Цу дийнахь — ВЛКСМ хьалхиначa дийнахь — Шеча майдане дийцар къона тIехьа баьхча васхетаашта тешаме хилара дешаш. Московски комсомольски организацей хикалаш — эзарш шиш бIаьн совгIа зIамига сати йоIа ера ухлаза къонача ленинни созао кхетабеш хьалхебаьча 27 миллион сагволча наьза цIерагIа В. И. Ленина Мавзолея тIа веноми экашка дакха.

Вовзаш воацача салтачун каш тIа хьоначa москвичаша тIеи тIа байна бIухой дагабохаш зIама дир.

Советски кагирхоша шерра белгалдаьккхар ВЛКСМ 52 шу дизар. Школашка хилар торжественни линейкаш, заводий нехашкен вуний аудиторешкен — митингаш.

Безаме хилар кагирхой революце, къахьегама, тIема ветераваша вIашагIбеттабалар. Культура дворецашкен общежитешкен комсомола исторехи 70-ча шераш карча кагирхой декхарехи йола лекцеш йийшар. ЦIей эттача хьале, памятникашта хьалхашка комсомольски билеташ дIадалар вай кагирхой денал долча — авангарде керда чубаьхкараста.

Комсомола 52 шу дузача ВЛКСМ ЦК хьачар къахьегама совгIатех дола рапорташ. Комсомоло кхебаьраста нарагIдьнанараш хьежар хилар Оренбургьа дьчача акархойн. Коми АССР гIишлошъеча студентий отрадий слетех. ЦIей хулача дийнахь Красноярски алюминиевой заводера Саяно-Шушенски ГЭС-е хьачар ударни комсомольски гIишлой эстафета. Иза хьовиш, Саяно-Шушенски станци хьегаша дош дехар парте XXIV-гIа съезд хьеелла да тIехкоачеш лакхача сунта тIа ялх эзар кубометр бетон йотта.

29 октябрь комсомоле ударни вахта да да ьына дIакхайкхадир Таджикистане, Республика боамби кхебеча къонача шахроша дIахайтар боинби - бедал чуэпара шера плин кхочаштъярах. Душанбера ВЛКСМ ЦК-е еача телеграмма тIа хоам бу халкъа кагарIдьннача денал долча гIуллакха къонача следопытий республикански слета «В. И. Ленина васетанта тешаме да» яха Iилма-теоретически конференции хиина хиларах.

(ТАСС корр).

Л. И. ТУРИЩЕВАНА НОХЧ-ГIАЛГIАЙН АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА СИЙЛАХЬ ГРАМОТА ЯЛАРАХ ДОЛА

НОХЧ-ГIАЛГIАЙН АССР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА ПРЕЗИДИУМА

УКАЗ

1970 шера спортивни гимнастикегIа дунен тIа хьалхера моттиг йоаккхача дика спортивни толамаш дахарах Нохч-ГIалгIайн Автономни Советски Социалистически Республика Лаккхехьарча Совета Президиума Сийлахь грамота лойла.

Турищева Людмила Ивановнана — Нохч-ГIалгIайн Паччахьалкхен педагогически института студенткина, спортивни гимнастикегIа дунен абсолютни чемпионкина, СССР спорта заслуженни мастера.

Нохч-ГIалгIайн АССР Лаккхехьарча Совета Президиума председатель И. АЛМАЗОВ.

Нохч-ГIалгIайн АССР Лаккхехьарча Совета Президиума секретарь Г. СКЛОКИН.

гор. Грозный.
1970 шера 29 октябрь.

«Интеркосмос-4» яха искусственни спутник хьаеча дакъа лоац социалистически мехкий Iилмахоша.

СУРТА ТIА: «Интеркосмос-4» яха спутник гIоттае хийчьеча хана монтажно - тохкама корпуса чу.

О. Кузьмина сурт. ТАСС фотохроника.

КХОАНЕ КОСМИЧЕСКИ АВТОМАТАШКА Я

Iилмахой ЦIагIа хинна пресс-конференци

Ухх шера 24 сентябре «Луна-16» яхача автоматически станце Лаьтта Iоехача Бетта грунта дагча тохкамий Iилмай итогашка сатем бIа, паш хьежаш яр вай мехка меттел, ерригача планета а Iилмай общественность. Из бехьал долаш да СССР Iилмай Академе СССР кхьача мехкашарча гIулакхий Министерствай гуллачи пресс-конференце Iилмахойн специалистийн, советскии доазол дехьарен кепаIоазон яккалий уйла чIоагIа тIехьовар. Пресс-конференце дакъа лоацача эзар совгIа сага юкъе — бокккхий советски Iилмахой, конструктораш, инженераш — космически техника дьаккеллараш.

Тахарча эзи «турпал» а хинна дIаэттай гIорьиьна «лунит» — лаьттанхой хьаша. Дукха метраш долча цун сурти массане а уйла тIаэзай. Ший къайлена юкъ хьина зале Бутт Iочубеча саьча хеталу.

«Луна-16» яхача автоматически станце никъ толаме чакхбаларан Бетта тIара грунт Лаьтта яран хетаь пресс - конференци 28 октябре 12 сахьат долкьйна дахча хьайийллар СССР Iилмай Академе президента **М. В. Келдыша**. Цо вьлар, «Луна-16» яхача станце бахьача наькьо йиш хилийтай космонавтика чоалхане Iилма - техническа проблема къоастие — Маьлха система сигаларча тела тIарча чIоагIача порода образецаш автоматически средствашца хьагулъен уж образецаш Лаьтта Iоян.

Космос тахкара бIарчача программина юкъе къьастта моттиг дIалоап Бетто. Цун чаIап да штатара хьалха из Лаьттанна гарга хилар. Бетта тIара физически хьалаш, цун рельеф, Бетта грунта составн свойствашш Iилмана, белгалда аьлча, космически проблемаш къоастаара тахнаро лаьрхIа ракетно - космически техника средствашта эггара хьаьлдарча аргIаньна Iонае саьча объектай мугIаре дIаоттабаьб Бутт.

Бетта а Бетта гонахьарча аренашта а дахча тохкамий юкхьяьнара керттера этапаш дега а йохийта, М. В. Келдыша дIадо дуьйлар:

— Бетта Iадам Iоьмадара керда этап дIайоленнай 1966 шера февраль, ДуIай Океана Малхбоалехьарча дакъ тIа «Луна-9» яха автоматически станци толаме кIамлта Iоессача йаьа. Станце Лаьттанне Iоедар Бетта дакшипфта панорама, хIьата цо торо яидийтар Бетта тIехен тIара кагий белгалоаш юкъера бIаргяго, микроструктуре йоаза а Бетта грунт мел чIоагIа я ха а. Бетта грунта чIоагIалан механически свойствашта «Луна-13» яхача станце аьь тохкамаш бокккхача лоархIаме хилар Бетта тIа вхийта аппаратан дIахо хьяра. «Луна-10», «Луна-12» яхача станцей новкъосталца хьаннахьачa Iилмай результаташа дукхьашка йиш хилийтар шоай состашта хьалхи изверженгIа Лаьттана юкъера аракхие, лаьттан чкъорана дукхе йолча бальгически тайпах йола порода дашта тера йола пороза Бетта тIа хилар гучадаькка. Беттах йола лоархIаме сведенеш Iочуенай иштта американски автоматически аппараташа а.

М. В. Келдыша доаш бир, селхан хил цхьакха а космически эксперимент маьрша чакхъяьнна хилара — 20 октябре сигальхийта хиина «Зонд-8» яха станци Лаьтта юха кхьчай.

«Аполлон» яхача кеманца Бетта тIа шиш экспедиция яьй, йоахар дIахо М. В. Келдыша, американски космонавташа. Цунца кхоачашле дийцар Бетта гIехен тIа сaг Iоссийтандена дола дукха чоалханера лекхараш. Лаьтта Iоеннай Бетта пород эггара хьалара образецаш.

«Луна», «Зонд» яха станцеш а хIьата иштта «Венера» яхараш а толаме сигал а яха ччиаро доз тешадеш хIанзарча этапе Бутти Iилметаци Iомаяре дукхха Iилмин проблемаш шоай эффективность ухъа саина дукхаза а хьахьекхача автоматически средствай новкъостал къоастае йиш хилар. «Луна-16» яхача автоматически станце бихьача наькьо ерригача этапашка хьадьекхад агрегаташен аппарата системан тешаме болх беш, космически объекташта гаьнара лостам телара керда методаш эффективни хилар.

Академика М. В. Келдыша дIахо лоаппа дийцар Бетта грунта анализ. Iилмахочо аьлар, из грунт лоаман породайн минерадийн чIегилгаш а чиш йолча катийча буртигаш хьсаперча веществах латташ хилар. ХIанз комплексни тохкамаш деш латт Бетта тIехен химически, физико - механически, минералогически, оптически, электромагнитни, кхьйола свойствашш Iомаелга а тIехьа чулоанаш. Iилман кевайозон тIа арадохаргда цу тохкамех хьахинараш.

Советски Союзо, аьлар М. В. Келдыша, шийн къамальт чакхдолаш, массехк шу хьалхагIа дIаболаьбаьб орбитальни станцейн Бутта Маьлха системера планеташ тахкара яьча автоматийн новкъосталца космически аре Iомаяра генеральни никъ. дIабода мaн хIезагIа а болаш автоматашта могарга Iилман тохкамий шерра комплекс чакхъякха — эггара хьалхара, «зондирующи» информаци хьаэцаргара йолаьь сигалара зелаша физически процессашн космосе хадданен кIоргтен Iомаярга кхачачаш. Космосе тахкамаш дара советски программа белгалйоал Вселенни йовзийташ йолча автоматически сагo лелкачен средствах. гIойленагIа йолча тайпара уж цхьана тар а еш, шайна эцарна. Космически тохкамаш дара сфера хаддаза шерлуш йоагIа Лаьттанна гаьнагIа йола, Маьлха система областаш тIа-тIа дукхагIа чу а лувиш.

«Луна-16» яхача автоматически станце бахьча наькьо керда лоархIаме этап хьеелт Бутт меттел, Маьлха система планеташ а Iомаяра дахьье.

Цул тIехьагIа къамаьт де дош делар технически Iилмай доктора **В. Е. Ишевскеня**. Цо из дарза дийцар «Луна-16» яхача автоматически станце устройствах. Муьт хьачуриташ йола устройство а йолаш долча Iоэоссача дагIахи юха Лаьтта йоагIа аппарат а йолаш йолча «Бутт — Лаьтта» яха космически ракетаха латт из.

Автономни ракетин блок лоархIалуш дола Iоэоссa дагIа дуккха динамически операцеш кхочашьяра лаьрхIа да. Цун керттерча двигателя новкъосталца Беттага йоачa наькъагIа станце траекторена корректиш яьй. Бетта искусственни спутника орбита тIа из йоаккхача кхана тормоз йийтай, цу орбита тIа маневраш яьй, цоалагIа тормоз техай станци Бетта гонахьарча орбита тIара Iо а яьккха, Бетта тIехен тIа кIаьдде Iоэоара; юкъара а Iохоча участке болх бера Iоэоссача дагIа дIакачагIа яха бола шийн къьаста ракетин ши двигатель я.

Iоэоссача дагIа приборийн отсекашка а управлене системa стабилизаце счетно-решающи гироскопически прибораш, ориентаце системa электронни прибораш, радиоволний массехк диапазоне болх беш йола бортовой радиобуьстамий комплекса радиопередатчикаш, цигага оттаьй ерригача гидросистемайн агрегатийн балха автоматически управлени еш йола программно-хина устройство, электроэнерги теле источникаш, терморегулироване система элементаш. Бетта тIехен тIа Iоэоссача хана лакхален массилен бустамаш доаха автономни радиосредстваш, хьоча наькъагIен Бетта тIехен тIех радиационни бустамаш доаха Iилман аппаратура.

Бетта тIехен тIа Iоэоссача хана амортизаци хулийташ йола опораш оттаяьй Iоэоссача дагIа тIа. Iоэоссa дагIа иштта «Бутт — Лаьтта» яха ракете Бетта тIара гIоттае лаьрхIача стартови устройствана меттел а да.

Цул тIехьагIа В. Е. Ишевске дийцар грунт гулъеча устройствах. Цо хоам бир из керттерча кхо дакъах латташ хиларах: буровой станокаx; буровой станок тIа чIоагIлъеча штангах; грунт гулъеш йола устройство кхь соапаца тарьеш дехьа - сехьа йоахаlга Iалащдеш йолча электрически приводех.

Iоэоссача дагIа лакхерча дакъ тIа оттаяьй ше къьаста ракетин блок лоархIалуш йола «Бутт — Лаьтта» яха ракета. Кхачача доагорашa летаеча ракетин двигатедах, доатор чудолча бакех, ракета управлене система, электронни, счетно - решающи, гироскопически прибораш, бортовой радиокомплекс, энерги телаш йола источникаш, бортовой автоматика электрически прибораш чулатташ йолча приборийн отсеках латт ракета. «Бутт — Лаьтта» яхача ракета приборийн отсека тIавIоагIгьнь йоалл приборийн, парашютан отсеках, «бетта тIарча грунта» отсеках латташ йола, юха Лаьтта йоагIа сферически кепара аппарат.

Iилмахочо дIахо дийцар «Луна-16» яха автоматически станци гIаттар, наькъа яхар, Лаьтта юхаяр иштта хиндаз.

«Луна-9», «Луна-13» яха автоматически станцеш сигала йоххийтта Iилмашаьча ракете - носителаца нийсача ниэ йоахкагIа болча ракетаца - носителаца Лаьттан искусственни спутника промежуточни орбита тIа яьккхар «Луна-16» яха станци.

Станци лаьрхIа хиначa тайпара нийсача траекторе тIа яккхар бахьан долаш Лаьттара Бетта тIа хьоча наькъ тIа планагIа е лаьрхIа хиннача шин коррекцех паI юхаяьккхар. ГIеттачул тIехьагIа дит яхь хин баьйсен дахьначул гIолла станци Бетта юкъерча арене лаьрхIа хиннача моттиге а кхаьча, Бетта гонахьарча орбита тIа яьнай Бетта тIехенна 110 километр гаьна а йолаш. Селеноцентрически орбита тIа Iохоачахьалеста орбита белгальяьй периселения 15 километрй апоселенера 110 километра гаьна а йолаш. 20 сентябре 8 сахьати 12 минута яьлча болх бе йолаллийтай Iоэоссача дагIа двигатель, тIаккха лохлуча реликка чу яьнай станци. ЛаьрхIа хиннача лакхалга кхьачачул тIехьагIа юха а болх бе йолалийтай Iоэоссача дагIа двигатель. Бетта тIехен тIара 20 метр лакха йолча хана керттера двигатель болх бе йоалийтай, хIьата дIахо тормоз йийтараш кIезигIа дукъ уаза двигателаш и. Iоэоссa стойкаш Бетта тIехенах хьоккалуча хана станце массал практически ноль мара яцар.

Станци Iоессай Рузкъан Форд яхача районе, хержача майдан пентре геттара гаргача, къулбехьен шоралах 0 градусех 41 минута, малхбоален дIоадалах 56 градусе 18 минута координаташ а йолаш йолча моттиге.

«Космически геологи» бахха хьакъехьа ма дерра дийцар В. Е. Ишевске. Буруь тохкагех грунт кхьайсакхкагех къьастта шийн тайпарча, ера оагIош долча массача цилиндра хьсапеча бурона дахь. Бурув породах мел сиха чудоаз а иштта Лаьттан тIара тIахьожам болаш эийнад, хIьата цо йиш хилийтай бурув тохача моттигера грунт мел чIоагIа я ха. Бурув теле дахнначул тIехьагIа бурув контейнера чу юха чу а эа, бурув тохача станоках дIакъоасталахь. Бетта грунт чуйола контейнер дIахъийлай, хIьата бурув тоха станок тIайола штанга юхайоагIача аппаратих дIакъоасталь.

Iилмахочо хоам бу, юхайоагIача аппаратица ракета Бетта тIара Лаьттан тIа баьхь никъ коррекци йоацаш баллистически траекторе тIа гIолла беха хиларах. Лаьттанна тIаккхоачача хана юхайоагIаш йола аппарат космически ракета вонбораш чулатточа отсеках дIа а къоастаь, вIашагIкъьастачул тIехьагIа кхо сахьат дьнна хургда аьнна кеттача хана Лаьттан атмосфера кхьетача тIоапез чуенай.

350 единицагIа дIакхоча сов беза мухь тIаболлаьцеха а, юхайоагIача аппарата ерригача оборудоване тешаме болх баьб. 14,5 километр лакхъеллача хана хьеллаеннай тормозной, хIьата цул тIехьагIа керттера а парашюташ. Цу хана болх бе йоленнай пеленгационни передатчикаш.

24 сентябре 8 сахьати 26 минута яьлча юхайоагIа аппарат лаьрхIача районе Лаьтта Iоессай, город Джезказгана къулбе - малхбоалеигахьа еткъа километр.

Бутти Маьлха системера хьийола сигалара телеши Iомаяра цу тайпарча методо, йоах В. Е. Ишевске шийн къамаьл чакхдоалаш, лехкаш йолча аппараташта гарга гоьал йоккхий экономически сонлеrаш хиларал совгIа, керда шера торонаш хьийнллай пилот тIаволцача автоматически средствай новкъостлаш космос тахкара. Из хьехьоах практически бовраш болаш дукха ка йоаккхаш наькъе лела йиш йолаш автоматически станцеш хиларо сиина, иштта кIанз уxx сахьата сага лоалургдолча хьалаца царна болх бе могаргхиларо а.

ВоккхагIволча советски Iилмахочо геохимико академика **А. П. Виноградовa** «Луна-16» яхача юхайоагIача аппарато Лаьтта кхоачачьа Бетта грунта кьача анализа результатащта хетадь шийн къамаьл дIадоладир хIанзле саго Бутт карабер... истореа юкъенхоча цхьайолча юкхьенцарча даллашкара.

Грунта обрезец хьежидай, дагалийтар Iилмахочо, Беркета форде чура, цун кьалдвсера малхбоалехьара дакъ тIара Уэбб яхача кратератара малхбузенгахьа 100 километр гаьнача моттигера.

Беркатеча форда йистош йоахар цо дIахо, башха лакха да йиш мегаш я, сона хьисапе а лоамаш долаш а я уж, лакха а. Юкъе гIолла дIа-юха даьржа латташ лакха доаца (100 — 300 м) довнаш а долаш шаьра аре море бе форд. Йоккхача кратерий эзнара системаш цу участко ю.

Образецаш хьийоэзийт «Аполлон-11» Iоессача районагара малхбоалеигахьа 900 километр гаьна хила мегача, Бетта форд тIехен керда район.

Боля беча хана башха хало йоацаш Бетта кIаьдача чкъорал — грунтех (реголитах) чулакад бурув. ДIанза бIаьшере чакхйоалаш хьакхайкаль хинна из тIехьаьра термин, аьлар А. П. Виноградова, планета тIагIоллара кIаьда материал яха маIан долаш я, хьахилара хьалаш миччa бесса цун дале а.

ЛаьрхIача бовране кIорга чудаха бурув а чIоагIача порода тIа, е лоаман порода къьасттача йоккхача фрагмента тIанийсденнад. ДIахо 5 миллиметрал дукхагIа кIоаргденнадиц бурув, из гуваьннад буровой колонкага хьежача.

Бетта тIарча оатталуча грунто (реголита) тIанхI хьина хьалдизаз бурув. Лотока чу хьачуеннaчул тIехьагIа гучаьь тайп-тайпара йолаш хIама дацар цун, чакхьаллоаза цхьа тайпара йолаш сана а хийтта. Бурув чудахача йистера, 35 сантиметр гаргга кIоаргачара грунта цхьа кIезагIа дакъа мара дац йоккхача галингех латташ. Грунт чуйола «Луна-16» яхача станце колонка деррига доаал 100 граммал кIезигга совгIа мара хиланзар.

А. П. Виноградовa дIахо из дерра дийцар Бетта тIарча порода керттерча характеристиках. Бетта тIехен тайп-тайпара структураш чулаьца йола къьаста диапазонаш хьагойтарца ше дуьцар бакъ а деш.

Грунт (реголит), хоам бир Iилмахочо, бIарчча хьийцача кагий а йоккхий а тайп-тайпара баьлесирача (Iаьржача) буртигех латташ порошок я. атта кех хулаш къьаст-къьаста кIаьда мажаргаш хиле вIашагIлаташ йола. Цу башхалоно дикка эргашагIа хулийт из структура йоацаш болча Лаьттан тIарча дехал. юкъера лаьрхIача буртигий доаххал 0,08 — 0,1 миллиметр мара доацаш йола кагийча буртигий фракцеш цунца ноагIо яле а. Цу свойствага диллача Бетта грунт дукхагIа тIаьочча гIомара е вай лаьттанцарча галингаш йолча структурана тара лест.

Бетта грунта тIа шаьра къоасталуш хул моалагIча тайпара лараш, хIьата панорама тIара бIаргаго йиш я гIайсе ах герга белгалонаш. Грунт хьметтел нийса ура а латт. Масала, нийса уроттабаьча кизга дешна лоровка чу гIолла 2 сантиметр лакха гуэлг а баь Iоэоссаньча цу тIа белгало йисай. Iовiашка ца йоаш а 45 градус гаргга естествени откоса яьхулийташ а. Дака вIашагIлагаш ялe а, атта доасалу из палаш. Белгалдаьккхача сакъердаме хургдолаш да, Бетта грунто электризаци чIоагIа тIамаш хилар. Из хоау, масала, цун буртигаш органически кизга, фторопласта оагIоша тIелетабах.

КIоаргагIа Iочу ма йода дукхагIа сатааде хул грунт. ХIаьта цу белгалонагIа, гранулометрически анализ йича, къоастаюлургьа кIезиг-кIезига хувдалуш хуппа а яле цхьанне метте шоллагIьар дIа. оттадш йола массехк зона, хIьата царех А, Б, В, Г, Д, Е зонне аьшна цIераш тохкаргья вай.

Царех хIара зонерча порода структурах дийцар Iилмахочо. Цо хоам бир, Бетта тIарча грунта юкъера чортах 35 сантиметр кIоаргача 50—60 процентага дIакхоачаш хиларах.

Академика А. П. Виноградова белгалдаьккхар, грунта бос, из зийначар, бе-бе лоархIаш хилар. Цхьабараша бьцшерен вокхар моаллон лоархIар из. Цун массе фуд аьнча, из да Бетта бос лепарен йовран свойствашт бе-бе хилар бахьан долаш, бIарга цIи боаргмагарга хилле йистошкара баьццара хеталуш хилар. БIарга цIи шеръяларо цIе-моакха хетийт бос. Бос белгалбара башхалоаш соаьнен грунта тIехенна сердал дуццагIа тIайнжарца. ХетаргаIхьа, бесаш бе-бе хеталу грунтаца баьццара дараш саина, иштта мора а Iоахьшнгйн минералийн буртилгаш хилар.

Микроскопа чу гIолла зийначул тIехьагIа Бетта грунта дакъялгашта юкъе белгалдоал дукхха бе-бе зараш. хIьата царех цхьадараш лаьттанна хуларел дикка эргаш а да. Къоастале йиш йолаш керттера ши тайпа да: юкхьанарча магматически породай (базальтий тайпарча) дакъалгаш Бетта тIехен тIа белгалара хуиламаш дийна дакъялгаш. Хьалхарчар тамашийна керда. Лаьттан тIа хIанзaа аьтача массаза а бIарча хиначa породай образецний мара дулац доаца куц да.

Цхьакха оагIоракьара нийслу чоалхане тамашийна дола, тIехьахьара Iоакъмига хьисапера, кхорзадения Iалламите дукха дакъялгаш а хIаьта иштта белгалдаьна дукха аьыла дакъялгаш кизгн металлан кушера, Лаьттан тIа кийслуча «космически бурилгий» тайпара шелдена тIадамигаш.

Цул тIехьагIа Бетта тIарча къаст - къьастача породай классификаци ма ярра дийцар академика. Ерии я уж: **базальтови породаш, полевошпатови породаш** (анортозиташ), **къаьст - къьастача минералий буртигаш, шелдена тIадамаш — буртигаши цхьатара образованеш, брекчеш)** вIашагIа коттаснна, литифицированни порода, сплавш (кагий кхорзадена дакъялгаш), Iоакъмигаш, **Iоакъмигех шелен хьисапера** дакъялгаш.

Вулкана чура яьнача Iоакъмигаш (вулканически оакъаро) дагадоийт моаина бесса доккхий буртигаш долча, чакхдаллаца лаьлача, дийлергий хьисапе кхарташ йолча, лаьлача порода тоьал йоккхий массеш, аьтача хьалли тарлуш буртигий тайпах цаI. Цу тайпара Iоакъмигаш ерригаш а лаьрхIача башха дукха яц.

Белгалдаккха довгIа, аьлар Iилмахочо, дакъялгашкара тайп-тайпара морфологически тайпаш котлокка кIоаргалга хьежжа хуналуш хилар. КIоарг ме лу гучадуьл кхорзаденнех шлака хьисаперех дакъялгаш тоьал кIезиглуш а габбора тайпарча базальтий дакъялгаш дукхагIа хулаш я хилар. Цу тIехьарчар дувца тарлу станци Iоессача районерча юкхьинцарча породай хьакъехьа.

Металлически аьшка дакъялгаш кег - нагахьа нийслу, гучох аьшка метеоритех яьнача къьаст-къьастача гаргий формехье саина, иштта брекчеген спекенеш юкъедахкача кагийча дакъялгий хьисапе я. Цар хьахьокх Бетта грунта керттера магнитни свойствашa.

Академика А. П. Виноградова дийцар Iомаеш йола грунта механически, электромагнитни, теплофизически свойствашa. Дахьачца бустамаша хьахьекхал грунтал йоаллача йоахала боарам юкъера лаьрхIача Лаьттан породай миссел хилар а хIьата Лаьттан тIарча йовхал эггара дикагIа къоастаеча материалез а дукхха кIезигагIа хар йовхал чакхйоалийташ хилар я. Химически составага диллача грунта вещество аьта базальтови тайпара лоаман порода морг я. 1966 шера а тIехье «Луна-10» яхача станце еача даннешта анализ аьчул тIехьагIа, белгалдаьхар вай, дагадохийтар Iилмахочо, Бетта тIагIолла породаш базальтови хьисапе хилар.

Бетта лоаман породий химически состава таблица йоалаю академика. Цу тIа я «Аполлон-12» яхача станце еача образецашта йолча даннешт нийсьеш йола «Луна-16» яхача станце еача йаькъача фракцеи кхьатача порода галингийн состава хьакъехьара цхьайола даннеш. «Луна-16» яхача станце ена образецаш бIарчачa состававга диллача «Аполлон-12» яхача станце. ДуIай Океане чура «Луна-16» Iохайначa моттиге 2500 гаргга километр гаьначара породай образецашта тара я.

ХIанз, белгалдаьккхар академика, «Луна-16» яхача станце еача образецашта къоастаь 70 химически элемент вай хилар.

Цу тайпара, хоам бу цо, Бетта фордий тIехен тIара кристаллически породаш цхьан базальтови тайпах я, цхьабакъда, царех къьаст-къьаста химически элементаш яхкарга диллача кIезиг-дукха бе-бе я. Цар состав Лаьттан тIарча примитивни базальташта тара лест.

Цхьан хана лаьта вулканически лава тIамехка шаьра арнаш лоархI А. П. Виноградова Бетта фордех. Базальтий тайпара лоаман породаш хьаьул планета чухьара вещество эоне лалача хана аттатIа лалаш дола дакъе санна. Лаьттанна Беттен хетаргахьа лаьттан хьисаперча кхьча планетайн вещества дифференциаце юкъара делам вIаши тара долча наькъаш. ма йиниаб, дегIаахара бе-беча этапашка из кхьабабиле а.

Бетта породаш Iомжар къьастта лоархIаме да Лаьттан тIара процессаш из юххьанра хьахиннача хана мишта хиннай хара.

Цул тIехьагIа Iилмахоша жоп лаш гийлар журналисташа дахча дукхача хаттаранта.

(ТАСС).

ОТЧЕТНО-ХОРЖАМИЙ ПАРТИЙНИ СОБРАНЕРА

КХОАЧАМБОАЦАРАШ ГУЧАДОАХ КОММУНИСТАША

Парте XXIV съезде къахьегама толамашца накъайода вай коллектив, — аьлар отчетно - хоржама собрани дIайолаеш Ахриев Гlапура цIерагIча Наьсарерча «Электроинструмент» завода партбюро секретара нов. Пашенныха. Цу белхтокхамерча событена дика кийчо е гIерташ, хьанар айденне къахьег завода болхлоша. Кхоачашъьай 9 бетта плани тIаийца социалистически декхараши: продукцена реализаци ярв — 100,5 процент, товарни продукци арахецара — 100 процент, къахьегама овсарле 3 процент дегIаенай. Продукцета дIаходар лохдара чотах ходаьд 28800 сом. ХIаьта планах лаьрхIачул совгIа 24000 сом пайда баьб.

Ер кхоаллагIа шу да завод планирована экономически стимулирован кердача системах болх беш йола. Дукхьала укх шера хьалхарча 9 бетта материальни безам совбаккхара фонде гулдаьд 78800 сом, ишттa кхьча фондашка а дукха ахча Iоаде вIаштIехьдеьлнад юбилейни шера.

ПартийIи организаце балхе шоархIамера моттиг дIалоац керда техника Iомаярен из балха юкъеяхьарен дешаша. Укх шера керда техника юкъеяхьарен рационализацен чотах 48000 сома пайда баьб коллективо.

Из ишттa дале а, йоах цо, цIана вай финансови гIулакхаш геттара халача хьале да. Сверхнормативни материалаш дукха юсаш хилар да цун бахьан. 580 эзар сомага дIакхоач уж. Дукха кхоачамбоацараш да ремонтни балхашца а. Ремонт яь яьинац производственни корпуса а нах кубахача цIеной тховнашта а, Механизированни дац уж балхаш. Ведрашца тхов тIа йоах кхохчаьна йIайха хIамаш. Из чIоагIа кхераме а да цул совгIа къахьегама овсарле лох а ю. Механизаци е еза цу балха. Кхы тIехьа а ца тетташ столовеи машинашъерий цIеношкеи чуйилла яккха еза газ. Цу гIулакхашка лаьрххIа хьажа декхарийла я завода партийни бюро.

КПСС XXIII съезда решенеш кхоачашъяра, производство дегIаъоалаяра отчетни шера цхьадола балхаш деьд партийни организаце. 80 коммунистахи 12 кандидаташи латтача партийни организаце чуйоагIа 7 юкхьанцара партийни организаци. Шоай авангардни декхар довзаш, завода къахьегамхошта коммунистически кхетам балара организаторси а политически а балхах дика ха йоалаш ба дукхагIбола коммунисташ.

ДоккхагIча даькъе партийни собранешка идейно чIоагIlау, дегIабоагIа КПСС членийн кандидатийн сакхетам. Отчетни шера 10 партийни собрании 18 бюро заседеши хилнай партийни организаце. Укхаза дуаццаш хиннад 33 доI. Царех дукхагIдараш производственни гIулакхаш дувцаш дар.

ДукхагIа йола собранеш беррига коммунисташ тIаболаш а цар дика дакъа лоацаш а хулар. Дика решенеш аьй уж лертIа кхоачашъяра цахаддаш тIахьожам лоаттабаьб.

Бакъдар аьлча, царех цхьайола решенеш вIалла кхоачаш ца еш юсаш моттигаш нийсъеннай. ХIаьта цу гIулакхашта бехке барашкара хьадехаш хIама а дац, цхьаккха коммунист бехктохаме а ваьвац, партийни бюрос. Дукхьала цхьан механически цехе 8 бетта 960 прогул яьй. Цу тайпара кхоачамбоацараш да кхьча цехашка а. Цеха кулгалхоша лертIа тIахьожам ца лоаттабарах да из. Укх шера 7-эза начальник хувцавеннав цу цехе.

Ишттa боккхача лоархIамера гIулакх да кадраш кийчъелга. Цу деша хетаьь партийни собрани хиннаяр. Кхоачаш ца еш йисай цун решени.

Хьаэцаргъя вай халкъа боахаме экономе режим чIоагIъярахи, производства резервахе пайда эцалга тоадарахьа дола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо собрание дувцаш яь решени. Хайра хIача даьлац из кхоачашъяра. Цу гIулакха тIахьожам лоаттабе нов. Гагиев керте а волаш йола комисси хержар собрание. Письмо тIа белгальяха мероприятеш кхоачашъяра хоадам болааш йола план оттаелга завода керттерча инженера нов. Шакриевна тIадиллар партийни бюрос. Бакъдар аьлча, цо шийна тIадилла гIулакх дика кхоачашдир. Цхьабокъда, оттальча плани тIарча 34 пунктах дукхьаьл завода коа лампаш кхкарах йола пункт мара кхоачаш-м яьяц.

Цу тайпара кхоачамбоацараш дар дукхагIча даькъе цехех къамаьлаш даьча коммунисташа дийцараш. Во латт вай коллектив... болх, социалистически ... дораелга, геттара кIезига еш лекцеш, беседаш, докладаш тахьнарча вай вахарерча дешаех лаьца аьлар ше къамаьл деш завода охрана начальника коммуниста Имогожев Iалаудина. ХIанз а дукха ба производстве дисциплина телхаераш. ДIахо цо белгалдаьккхар болхлой йоакхо кIезига еш хилар. Во болх бу столове, лертIа кхачан продукташ хилац тIакашка. Уж кхоачамбоацараш дIадахара район правлене деш хIама дац. Болх эсала бу завода профсоюзни комсомольски организацешка.

1971-ча шера арахеца продукци чIоагIа алсамъяла еза, аьлар завода планови отдела начальника нов. Гагиева. Цунца цхьана арахеца йолаe еза чоалхане продукци. Цу гIулакха хIанзе а дIадоладе дезаш да дукха балхаш.

Производства дешаех дийцар завода конструктора нов. Сагова а. Керда техника балха юкъеяхьара дикагIа болх беш хила еза партийни бюро.

— Администраце балха тIахьожам эсала лоаттабаьб партбюрос, аьлар слесара нов. Кащеева. Ишттa болхлой хьашташ лертIа кхоачаш ца дарах районна критика йир цо.

Норматевал совгIча материалех, цу гIулакхи бехке бараш бувцаш къамаьл дир завода директора заместителя нов. Албогачиева. Йоккхий резерваш я заводе, хIаьта партийни организаце, беррига коммунистий керттера декхар царех дикагIа пайда эцалга да, аьлар цо.

Къахьегама дисциплина тоаяра, болх лертIа вIаштIехьбаккхара, коммунистий бехктохам лакхбара хетадаь дар завода керттерча инженера нов Шакриева даь къамаьл.

Отчетни докладах лаьца соцам тIаийцар партбюрос, VI районни партийни конференце бахийта делегаташ, ишттa администраце балха тIахьожам лоаттабара комисси хержар партийни собране.

М. ТУМГАЕВ.

Советски Калмыки 50 шу дизарга

ЭЛИСТА. 300 гаргга йолча библиотекана эшар ду республикански библиотечни коллекторо. Укх шера реализаци еръя 70 эзар сома маьха книжкашта. Къаьстта теркам тIаоэаш я Советски Калмыко ах бIаь шера хьабена никъ ...

СУРТА ТIА: коммунистически къахьегама ударник комплектовщица Шалханова Сарен (аьттехьа) коллектора заведующи Невская Нинел райони библиотекашта дIалохьийтача книжкай аргIаш парти кийчъеш боахк.

К. Тарусова сурт.

ТАСС фотохроника.

ХЬАЙБАШ ЛЕЛАДЕРАШТА ЙОЛА ИНДУСТРИ

Юрташ — тхан фертаели дах чап конструкцеехи ю аьхки нах бахара йола яйга. вIашагIйоаха, тIера купола хьисапе дола нах баха гIирсаш — хIанзарча хан нарча поточни методагIа хьаелга чакхдоахаргла Семиречье, Казахстана къулбехьа хьалье йолаьча кердача индустриальни комплекса предприятешка. Шера керте 25 эзар юрта арахеца лаьрхIа я уж предприятеш. Юрташ — цхьаккхе а хьастам ца тохаш хьаду. дIаяхача шерача замалхьа дена долаш хьадоагIа нах чуIа уж цIенош — ассаленашкен йоттача моттигашкей Iулаш каст-каста дIа-са кхувлача хьалашка геттара чIоагIа аьттув болаш я. Вай синтетика хана дика тоаьяй уж.

Укх тIеххьарча хана Казахстане хьаьай вахара аьттонаш долча юрташкара йIаьххача хан чухьа хьайбаш а тIехьа гаьна хулаш болча жа лелалераштон говраш лелаерашнен лаьрхIа продукци хьаеча паччахьалкхен предприятеш. Укхаза вIаштIехьдаьккхая юртай ченалшка дика тоаш дIанийслу портативни мебельни гарнитураш заводашка хьаелга. Арахец бензин а довгадеш болх бу иига электростанцеш, кIеззига мара моттиг дIа ца лоапа газ йоагаю кухней пишкаш.

ХIанз йокхха завод хьалъеш латт Целинограде. Цига хьайбаш леладерашта йола газови комбайнаш серегIа хьаергья. Цар новкъосталца бIайха кхача кийчбе, юрташкен Iулаш доажадеча моттигашкен сердал хилийта йиш я. Комбайна комплексана юкъе я газови примус, таган, сердал ю лампа, прожектор. хIаьта цунца кхиметтел бертий унзарйоахаш лелхо а йиш и. Цу тайпара йола набор моллагIча туристски рюкзака паргIатта чухож.

Республике карадерзадаьд ишттa казахски хьайбаш леладераша дани шоашца лелаю хIамаш хулаш йоагIача радиоприемникашта, телевизорашта, хIамаш юттача машинашта ремонт яра уша йига аппаратура хьаелга а.

Владимир ГАНЖА, (АПН).

Ялхазза хьалхара моттиг яьккхай

Нохч-ГIалгIай мебельно - хьун хIонаш еча «Терек» фирма керттера цех лоархIаш я Н. Н. Чуйко керте латта цхьоалгIа цех. Цига арахец шифонераш, книжни шкафаш, кхыйола продукци. Еррига фирма коллективо план кхоачашъяр дукхача даькъе цу цеха болх ритмично дIабахарах тийша да.

Шифонераш хьаеча хIамашта машинашца обработка еш я Семиков Анатолий Григорьевич керте латта коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаю бригада. Фирма еррашача бригадашта юкъе яьржача социалистически хьье массехказа хьалхара моттиг яьккхай цу бригадас. Арахеца продукци дукха хиларах кхоачамбьаьIаш бригада болхлой, цар чIоагIа къовсам доаттабу из сакхат доаьпаш хилийтара а. Цу гIулакхага хьож бригадера контролер-приемщик Чернигина Вера Кирилловна. Цунга гIолла чакхьяла йиш яц брак йола продукци. Пудухьа укх шера цхьа моттиг нийсъеннай бригада кийчъяь продукци во я аьнна рекламаци кхача.

Машинаи отделене хийчъяь латтахаш дIайохийт шкафовани е. Цхьа юкъ ялалехьа йоваргIйоваш хух шкафаш цIаташ, кхыйола баттахаш. Цул тIехьагIа лак хьекхо къоагаю шиташ. Из болх сихагIа дIабахийтара цу цеха вIашагIъеллай керда кромконалиени машина.

Цу участке гIолла чакхъяьнна хIамаш сборочни участке кхоач. Цига царех шкафаш, шифонераш хьаю Чистилин Владимир керте латтача бригада.

Фирма цехашта юкъе массанел хьалха, 14-ча октябре, кхоачашъяьй цу коллективо товарни продукци арахецара итт бетта плана. Ер бутт боале планах лаьрхIачул совгIа арахецаргья цо 115 эзар сома маьха шкафаш, шифонераш. Къахьегама овсарле лакхъяра эдани 128,6 процент кхоачашъяьй цеха коллективо.

Планах лаьрхIачул совгIа продукци арахецарах, цунга дIабоадмах лохбарах укх шера паччахьалкхенна планах лаьрхIачул совгIа цехо баь пайда 104 эзар сом да.

Укх шера мара цехе арахеца йолаьлц полировальни шкафаш. Шоаза лакхъеннай арахецача продукце дикал. Пудухьа уж чIоагIа хоттташи дIаоцаши я Волгограде, Краснодаре, Чкалове, Астрахане, Саратове, кхыча городашка бахача наха. Укх шера цеха коллективо вIашттa ялхазза аьккхай фирма карара-кара тел цIи байрах.

Октябра цIейна къахьегама совгIат кийчдеча къаьстта дика болх барца белгалбаьнна ба нн. Чистилин Владимир, Котов Виктор, Симакова Надежда, Гулимова Нина, кхыбараш. Цар хIара сменах норманаш 130—150 процент кхоачашъю.

Б. КОСТОЕВ.

Сурта тIа: (аьрдехьара аьттехьа) шкафаш вIашагIйоххаш ба бригадир В. Чистилин В. Котов.

И. Пиева сурт.

ЦХЬАТАРРА ЧАКХДАХА БАЛХАШ

Дика вIаштIехьдаьнна лел дIанз Урус-Мартана района «Гороц» совхозе хьажкIаш чуэцара балхаш. Ялата лаьрзIа йийна хьажкIаш 285 гектар я болхане. «Одесская - 10» яхача сортах я уж. Совхоза климатически хьелашка ца кхачаш дукха ха йоахкх цу хьажкIаша. Цудухьа планах 28 сентябре доладала лаьрхIача 6-гIча октябре мара доладалаезар тхо хьажкIаш чуэца. Цу хана а цхьанца йолча участкашка бокъонца кхьчаяцар уж. ХьажкIаш чуэца доалуш кхоъ комбайн мара яцар болх беш. Дийнахь 8—9 гектара тIара чуэцар цар. Гучадаьлар—хьажкIаш чуэцаш боахкача комбайнерий, трактористий, кхыча къахьегамхой балха овсарле лакха йоацилга. ХIаьта цу темпаша дIахо болх дIабахьа йиш яцар, хIана аьлча ноябрь бутт юкъелхоачаш мара аргъацар хьажкIаш чуийца. Цудухьа совхоза парткомон рабочкомон дирекцеца цхьан хьажкIаш сихха чуара де дезараш белгалдир. Ишттa, хьажкIаш чуэцаш боахкачар балхацара безам совбаккхара, нормал цхьа гектар совгIа а йолаш, дийнахь йиъ гектара тIара хьажкIаш чуийчача комбайнерая трактористаи кхоккха сом, тракторни лафеташта, машинашта хьажкIаш тIайоттачарна шишша сом, хьажкIаш хьатIаозарашта кхоккха сом ахчан премеш яла еттадир.

ХIанз хьажкIаш чуэпача бараI комбайн я балх беш. хIара денна 40—50 гектар хьажкIаш чуэцар. Белгалбаккхаза доагIа укх тIеххьарча хана хIара денна 4 гектарал кIезигагIа хьажкIаш хьекхаш цаI агрегат йоацилга а. Лакха ба гектара тIара чуэца чьуникъаь а, фуалъехача хьажкIай 34 центнер, планах 27 центнер чуэца езача.

Тоалъд боахаме кхай тIа болх беча техникапа а наха а лоаттаду гIулакх. Ишттa хьажкIаш чуэцача моллагIа агрегат ехача из цу сахьате тоаю массе хана кхай йисте латтача летучка. доагор кхоачадеча, из чудотта гаьна яха езац трактор, кхы машина. Бензозаправщик а из бехх беш. ХIаьта кхача кхай тIа хьаьхуьь.

Кхехкаш ба болх центральни хьатта а. Ермоловски элеваторе дIаяхьа транспорт йоацаш, укхаза Iайна хьажкIаш лордех чIерам йоахаш дукха нах ба. Уж ба Грознера В. И. Ленина цIерагIча мехкаьтта чакхдохача заводера, Урус - Мартана района тайп-тайпарча промышленни организацешкара, № 7 йолча школера совхоза новкъостала баьхха нах — берриган 290 саг. ШоалагIа ди да цар хьатта болх бу. ХIаьта Ермоловски элеваторе тийнахь хьажкIаш дIакхухьаш МРО а новкъостала ена 25 машина а. Бийсан из болх боахамерча 14 машино бу. Цу тайпара дIахо а болх бейа ши ди мара эшаргдац къахьегамхошта ерриге хьажкIаш чуэна.

Кхьча тайпара латт гIулакхаш шекара свекла йийлача кхай тIа. Цу совхоза кхоалгIча отделене 55,5 гектара тIа шекара свекла кхеьий укх шера. ДIадахача шерачул дикагIа хьийкъай цар из культура укх шера. Масала, дIадахача шера гектара тIара юкъера лаьрхIача 100 — 110 центнер йоалар, хIаьта укх шера — 280 центнер йоал. ХIаьта цхьацца болча гектаринкашта гектара тIара 340—400 центнер свекла йоал. Уж ба: Дагаева ПаьтIамат, Бертаева Марем, Ахтабова Лайла, кхьбараш. Цхьабакъда, ишттa дика хьийтьа свекла чуэпара балхаш лертIа вIаштIехь ца лахарах, довш латт болхлоша хьийта яьа.

Дукха ха я отделене шекара свекла чуэца болабенна. Цхьабакъда хIанз а 36 гектара тIара мара чуеваьц уж.

ХIара дийнахь кхай тIа хьаьхегаш 90—100 саг хул, — йоах отделене управляюще Хацаев Хьусена. — Цхьабакъда хьаьчха свекла дIаяхьа транспорт тьаьц. Цудухьа дукха свекла улл кхай тIа.

ХIанзчул тIехьагIа ахка езаш 12 гектара тIа свекла я боалане.

— Из аха дукхагIа эзе а кхо ди мара дезац, цхьабакъда цIешхьа яьиначул тIехьагIа хIанз сиппа мара транспорт ца хуле кхай тIа улаш ши кIира доваргда цо.

Кхы дикагIа вIаштIехьбаьккхаьбац шекара свекла чуэцара болх совхоза кхьча отделенешка. Ала деза, ерригa шекара свекла сихха чу на эне, шелал эттача из йоврг- хилар. ХIаьта чуэка езар кIезига яц — совхозе 80 гектар я. ЧIоагIа теркам тIабахийтац шекара свекла чуэцара болх лертIа вIаштIехьбаккхара.

М. ХАМАТХАНОВ

ФЕСТИВАЛА КИЙЧО Ю

1971 шера 14 феврале хургйолча республикански комсомольски илле фестивала дика кийчо еш ба тха района кагирхой. ХIанзе культура отдело Совето ВЛКСМ райкома, района хоровод общественаца цхьана комсомольски илле фестиваль дIахьорейола постановлени вIашагIъеллай. Цу тIа белгаьдаь 1970 шера декабрь бетта районни фестиваль чакхъяккха. Фестиваль шин дакъах латт: хьалхара ах — юртарча клубашка, культура ЦIеношка ноябре хургва шоллагI дакъа. Шелковская хьача станице — декабре. ХIара коллектива деккар да нед доаха иллеш театрализованни кхисайе а декоративни кийдаь а хилийтар.

Оргкомитета итовая ена хана илли даккара гоэлал а цун чулоацам а теркалберга. Районни фестивала лауреаташ хинначарна ВЛКСМ райкома, культура отдела грамоташ лургья, республикански фестивале дахва лаца Грозне болоийтарба.

ХIанз фестивала кийчо еча хана дикагIа болх беш да Шелковской районни культура ЦIа, Каргалински юртара культура ЦIа, Старо-Щедрински Бородиновски клубаш, тха района культура ЦIа.

М. ДАДАЛАЕВ,
Шелковской района культура отдела инспектор.

СССР БОЛХЛОЙ КЛАСС: КУЛЬТУРЕИ ОБРАЗОВАНИИ

Арнольд АРНОЛЬДОВ,
профессор, философски Iилмай доктор

«Культура хьаср кхо саг ва: Iилмахо, художник, болхло», — яздаьд Максим Горьке. ХIаьта из-и геттара нийса а да. хIана аьлча социалистически культура ший классоил чулоацамгех идейни лостамген диллача — болхлой класса культура, ший деша дизьзача дешаца аьлча пролетарски культура я.

Ший коммунистий парти керте латта СССР болхлой класс, Iаьдал ший бе а делла, Россеиа социалистически эргалонаш яра исторически процесса керте эттар.

Пролетариатах адамле хьальоттаделга ший бе доаллаш йола класс аьннад ший хана Маркса. КъахьегамхошкIа дола дукха алалаш шийна гонахьа вIашагIтохаш йола болхлой класс социалистически обществе культурни прогресса нравственни интеллектуальни двигатель я. из Iилма-технически революци чакхйоаккхача боккха низ ба. Кхетадеш ла по пролетарията боккха бехктокхам тIабожабеш хилар, культурне, интеллектуально дегIаха деккаркйла еш хилар. В. И. Ленина ах бIаь шу хьалхагIа а яздаь: «Цхьаь цхьан минута дацлургдац болхлошта шоашта зване низ эшаш хилар. Болхлой класс образование гIулакха бокъонца хIанз, тамашийна чIоагIа тIакхувш хиларо хьахьокх, цу хьакъехьа пролетариат тувлаенна хIама доацаш а хила цаш йоацаш а хилар».

Обществе кулгалдара позицеш болхлой классага хилар — социалистически культура дегIаахара гаранти. Из хьахьокх, эттара хьалха, болхлой класса социальни оало, материальни производстве цо ходамболаш лоацача даькъо, керда халкъа интеллигенци хьеча юкъе цо хьинаре ловцача даькъо. Боккха сакхетам болаши вIаштIехьен хилар, денал долаши дисциплина йолаша хилар, къовсама маIани средствоши шаьра кхетаяр — болхлой классах доахкача цу гIулакхаша тешал ду цун культура лакха хилара.

Беррига Советски мехкапа цхьана хувцалора болхлой класс а. Культурни революци яхар болхлочоа шийна бухсоацача кхьчача культура даькъера хьахьалиен физически болх беш болча наха юкъера башхалонаш дIаялар. белггала аьлча, болхлой-культурни боарам интеллигенце боарамга кхоечаш айбалаве маIан долаш дар. Нагахьа санна революци ялалехьарча Россе ма дарра аьлча юкъера образовани йолаш бола болхлой хиннабеце, кхоэтхъалагIча шерашка халкъа боахаме балха боахка ахаш гаргга бола болхлой юкъера е йистеялаза юкъера образовани йолаш бар. 1939 шера эзар болхлочоа кхоачар лаккера, юкъера, йизза йоапа юкъера образовани йолаш вола 82 саг, хIаьта 1959 шера уж 386 саг хилар, вешта аьлча пхеза хIана башар аьна дукхагIа.

Коммунистически обществе наьхе нийсхон белггаларча экономически хьалашта нийсса цу нийсхов лоархIаме социальни предпосылка я цхьанна хIамаица оттадеш доазув а доацаш культура Iомаелга. Социализм хьалъеча шерашка образовани класс а хина дIаэттача болхлой классо ший гIулакхашка кот гIортилга ю алемлено хьаккелача материальни духовни ценностех, хьинаре новкъостал ду Iилма-технически прогрессана карагIдьинараш производствана юкъехахьара.

Советски болхлочун духовни, интеллектуальни дега оазло кIезигача боараме йолаш хьахуя къахьегача юкъагIа: производственни коллективе. Социалистически завод коммунистически кхетам тела школа а хинна дIаэттай, цига болхлой классо ший профессиональни общеобразовательни боарам лакхбаь на Iеш, тайп-тайпарча общественни организацешка гIолла производствана доал деча юкъе дакъа а лоац.

Масала, Серовски металлургически комбинате (Урал) шоаттке итт шера балха болляшехьа а керда профессеш Iомаяьй 15 эзар совгIча болхлочо, квалификаци лакхъяьй 80 эзарие, мастерий курсаш яьхай 1277 саго, юкъерен йизза йоапа юкъерен образовани яьккхай 2433 саго, балха боллашехьа а техникумашпи институтапи яьхай 422 саго.

Къахьегама цхьа маьже санна хIанзарча советски болхлочун вахара юкъеденад дешар. ХIара шера вай мехкарча 2,5 миллион болхлочо мах боапаш керда професеш Iомаю, производстве балха боллашехьа я сайрийнарчен заочни школашка, техникумашка, вузашка дешаш ба 3,6 миллион гаргга болхлой.

Советски болхлочун культурни боарам лакхбалар къаьстта шаьра гуш да мехкарча йоккхийча промышленни предприятешка.

Масала, Лихачева цIерагIча Московска автозаводера 60 процент гаргга бола болхлой юкъерех йоаха юкъерев образовании йолаш ба. Автозаводера хIара кхоалагIа вола болхло школе, техникуме е вузе дешаш ва. 1960 шера укхаза хьайийллай бIаьш болхлоша производствана юкъарчал доашаш гарга а баха лакхера образовани йоахаш мехка эттара хьалхарчарех цаI йола завод-втуз. Цул совгIа, автозаводе толаме болх беш я халкъа культура университеташ, хIаьта заводской культура Дворена библиотеке дIаяздаь книжкаш дешаш 40 эзар саг ва.

ХIанзарча социалистически производства дIадех болхлой образовани боарам лакхбелга меттал цар личность дегIайоалаелга а, юкъара культура хьаелга а. Специалисташа лаьрхIача, шоллагIа мукъа де юкъедоаладарца дувзаденна промышленностерча болхлой мукъа ха юкъера лаьрхIача шера 400 сахьат тIакхийттай. Сенга дIайоаьхийт из?

Луганска теплоавозаш еча заводе даьча социологически тохкамаша хьахекхад, дешарга, художественни самодеятельносте дакъе лацарга, кино, театрашка, концерташка ахарга, радиога ладувгIарга, телепрограммашка хьажарга дIаяхийта йиш йола ха дикка дукхагIа хинна хилар. Наха ха дукхагIа корайоагIа газеташ, журналаш, общественно-политически художественни литература деша. Мукъа ха дукхагIа хиннай общественни болх бе, спорта заняте е.

Болхлой общеобразовательни боарами технически квалификацин лакхъяро дика гIойле ю къахьегама овсарал айяра, изобретательство дегIакхувлара. Ер да статистика хьахьокхар: 1950 шера 555 эзар изобретатели рационализатори вар мехка, 1966 шера — 1130 эзар, хIаьта 1960 шерале вай мехкарча изобретателий рационализаторийн дукхал 2431 эзарега дIакхаьчар. 1960 шера рационализаторски предложенеш производствана юкъеяхьарах 1457 миллион сом кходаьв. Цхьабакъда, хьалхалаттача советски болхлой Iилма-технически творчество алхха рационализаторски гIулакхех кхоачамбаь Iац. Цунна юкъедоагIа педагогически гIулакхаш, лекцеш еилген непайоазен тIа выступленеш еген, общественни Iилматохкама бюрошка бу болх.

ХIанзарча советски болхлочун духовни культурни боарам лакхлу производствана шийка доал деча юкъе дакъа лацарен тайп-тайпарча общественни организацешка болх барен чотах, цига вIаштIехьвоал из общественно-политически деятель хилара гIулакха. ГIулакхий сфера шиттал шерьяар законагIа хела доагIаш хIама да цхьа моллагIа бола къахьегам оалаш бар кIезиг-кIезига хувцаш дукха хьашташ, тайп-тайпара культурни навыкаш эшаш болча творчески къахьегамца хувцаш йолча социализме обществе дегIаахара. Керда ший къаьстта маIан долаш а творчестве, хIаьта культурни дегIаахар вахаро лерхIача лоархIамегIарча хIамех цаI а хинна дIаотташ латт. Советски болхлой класс тIа-тIа дукхагIа керда социалистически культура хьинаре кхолар а хинна дIаотташ йоагIа.

ХIанзарча болхлочоа гонахьарча советски общества духовни климат, интеллектуальни атмосфера—доллача хIамаша новкъостал ду болхло знанешта, духовни ценносташта тIаверзавара. Из социалистически общества уттадечи тэлоие кхоачашдечен декхараш хо яххаре да. Цхьа-дале, образовани юкъарча культурам боарамга доллача хIанзарча производствам хьалхагIа социализма а цул тIехьагIа коммунизма а материально-технически база дегIаахарон дIадехараша ма яххара вола болхло хьавар. ШоалагIа-дале, цхьан оагIорахьара, болхлой классе ахархойи, вокх оагIорахьара, интеллигенце культурни боарамаш нийсдар, коммунистически общества бIарча цаI йола лакха культура хьаяр. Юххера а, кхоагIа лоархIамегIара декхар — из да коммунизме общественни хьисапе шоаш доал дарга бовла йиш хулийтаргйолаш бола общественни сакхетача боарам хIара сага Iалашбар.

Советски болхлочо, колхозхочо а санна, хьинаре дакъа лоац паччахьалкхенна доал деча. 1970 шера СССР КъамиI Совете хержав 228 болхло, хIаьта колхозхоцца цхьана лаьрхIача, палата беррига депутатех 51,1 процент ба уж. Союза Совета балха юкъе дакъа лоац 380 болхлочов колхозхочок, е 49,5 процента. 1969 шера шоай декхараш кхоачашде белабеннача къахьегамхой моттигерча Советий депутаташта юкъе болхлой 35 процент ба.

СССР болхлой класс тIа-тIа дукхагIа интеллигентни хулаш йоагIа образовани дуллача а, ишттa къахьегама хьисапага диллача а. Балха уйла тIаяхийтара гIулакха хIанзара болхло инженерно-технически болхлочоа гаргакхоачаш латт, хIаьта производствана доал деча чоалхане технологически проблемаш къоастаеча юкъе болхлочо дакъа лацаро теша ду физически хьакъалшен къахьегаш болча болхлоашта юкъера лоархIаме башхалонаш дIайоалаш латташ хилара. Втуза диплом а йолаш чоалханча агрегата хьалхашка латтача болхлочох каст-каста оал хIанз — болхло-интеллигент. ХIанз укх саьдьета ца болхлой класса йоккха группа ене а, сихха дегIаух на.

Цу тайппара советски болхлой классо технически интеллигенце отряд халдиниза йоккхагIа ю, хIаьта дегIадаьккхача капиталистически мехкий пролетареш практически из де торо йоацаш ба. Цул совгIа, советски Iилмани художественни интеллигенци дукхача даькъе хьахул болхлоехи ахархоехи бьнначa нахах. МоллагIча, шийна хьашт долча даькъе лаккара образовани яккха йиш йолаш ва къона болхло е ахархо, цхьабакъда, советски паччахьалкхено, интеллигенце берашта а теллача тайпара, мах боапаш дешара ахча телараI совгIа, болхлошка-ахархошка бола — кагирхой Iилмани художественни интеллигенце мугIарашта хьинарeгIа юкъе бахийтара новкъостал а ду. Къаьстта факультеташ хьайиллай цо болхлойи ахархойи берашта хьашт долча профилах йолаш, цу даькъе революци ялалехьарча Россе а хIанз капиталистически мехкашка а обществана керте латтача низ барашка мара кхоачаш ца хинна — художественни, артистически, искусствоведчески яраш а гIехьа — лакхерча дешара заведенешка деша даха кийчдара.

Социалистически культурни революци яр бахьан долаш хьахинна керда тайпа, образовани йолаш, толашагIа йола технологи ма ярра йовзаш, ший къахьегамца творчески никъ лелобеш вола болхло. Из белгалвоала лакха идейность, сакхетам, социальни хьинар, коллективизм йолаш, паччахьалкхен бехктокхам хеташ хилараца. Из сийлахь-боккхача мехка низза воал да ва.

(АПН).

Тхоьга яздy

СВЕКЛА ЙОВШ ЛАТТ

Укх шера 145 гектара тIа шекара свекла ахаьй Ачхой - Мартана районa «Лермонтовский» совхоза кхоалгIча отделене кхаш лелaдерaшa. Ия хаиналья чуэцара шоай низаца свекла хьаоахка шолагIа агрегат вIашагIьеллай ХIапэ сихбенна свекла чуэцош ба цу отделене механизаторш, Къьстта дика къахьег цига тракториста Амирхаджиев Шахида. Шиъ сменин норма 120 - 130 процент кхоачашъю цо. Дека къахьийгар шекара свекла кхесша из чуэцаш Гастемирова Дукаси Молаева Гулайсе кулгалдеча звеньяй болхлоша а. ХIара гектара тIара план 200 центнер хиннача юкъара лaьрхIача 235 центнер а йоаккхаш, 35 гектара тIара свекла дукха хIама ца эшаш чуйнца баьннй уж. Къьстта лакха къахьегама толамаш дахьад ше лелаьча гектара тIара 342 центнер шекара свекла чуйнцача Макаев Курбикас, 432 центнер чуэцача Арсмиплоева Сайхатас, кхычар.

Лоаша аьча, хьинар кхо ца деш хьа а лиийта лакха хьукхьаш кхебаьб совхоза кхоалгIча отделене болхлоша. ХIаьта хIаналe пачахьалкхеца 1700 тонн шекара свекла дIа а еншй цар. Кхаи тIара свекла дIаяхье кхоачамболаш транспорт ялaрe шоай продукца хIанале ехна боалаш хургбол свекла кхесош. Цхьабакъда, автомашинаш йоацаш дукха латт шекара свекла хьаьккхачул тIехьагIа кхай тIа, тIаккха цхь дикал лохлу. Кхача тайпара да совхоза йиалагIча отделенера гIулакхаш. Укхаза ханналье басар па дар бахьан долаш тIаьнначa йоархIаша къайлоаьккхaр свекла. Юкъерча дегIара саг чуаьлча тIехкьрапка кхоач цига тIаьнначa йоархIаш. Цудухьа свекла оахкача тракторага аьттIкъа мара болх булац. Цул совгIа геттара нийлхa а дIамига а я свекла.

ХIара гектара тIара юкъера лaьрхIача 250 центнер шекара свекла чуэца дош доаача ЗаурбекoваС кулгалдеча звено кхашкара 100 центнерал кIезига совгIа мара ялац свекла.

Геттара во вIашттIехьдаьхад отделене свекла кхашкара дIаяхьара балхаш а. Чархех йорхIаш а хьерчаш пиэттIкъа мара дIайохалац кхай тIа да автомашинаш, хIаьта хьукхьам лоам бале а чуйнцар дIа бахьа а транспорт тоьац. Цул совгIа шекара свекла хьаохкош планах кхо агрегат хила езача цIи плана иц болх беш. Цулухьа 240 гектарах хIинa a ахкел кIезинга совгIа мара чуйнцаш свекла йиалагIча отделене.

Н. ОЛИМПИЕВ.

Октябра дезача цIейна денача къахьегама тешаммица вовшаа йаьгIа Грозненски химически комбината № 108-110 йомча цеха Кругляк Валентин Андреевич карте латтача «Г» смена коллектив. Массаза а нийса лелаю цо технологически режим, хIара сменех нормаш 120—125 процент кхоачашъю. Къьстта дика болх беш ба цига коммунистически къахьегама ударникаш, аппаратчикаш Е. Гончарова, А. Пархомен, кхыбараш.

СУРТА ТIА: аппаратчик Е. Гончарова, В. Кругляк, А. Пархоменко.

С. ХУГАЕВА сурт.

НОВАТОРАША дакъа а лоацаш

Гудермесски аькъа дистанце коллективо бойкха болх бу «Халкъа бохаме производства торолех пайда дикагIа эцарахи экономе режим чIоагIъярахи» дола КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК Письмо кхоачащдара. Из массане дакъа а лоацаш дийцар цу предприяте, цунах лаьца белгалъь мероприятеш толаме кхоачашъеш я.

ХIамай кхомбарех хьурмтдарех фонде шоашкара доаттIаш дола дакъа лоац дистанце рационализатораша а. Производства новатораша хьаит доацаш цхьаккха хIама дац: электроэнергии гIишлой материалаш кхоар. Цар къахьегар бахьан долаш шолагIа вахар дIадоладу хьалхагIа пайда ийца хиннача оатхалаша.

Рационализацена юкъе дакъа лоац предприяте кулгалхоша, инженерии кадраша, нуrIарерча болхлоша.

ЧIоагIа раьза хиша тIа а ийца, производствана юкъейидай тIаьш техкача мастера Т. Г. Мардалейшвиле рационализаторска предложени. Из яр брак яьча аьв-кибетоним шпалех перронаш хьаьярe хьакъехьа. Из предложени, безача маьла хинна хиллар, цо йиш хилайтай шера 6,5 эзар сом кходе.

Станцера цхьа кхъ кердабоалхаш наьсьахой болча хана мазут уйча боалдета фу дерда кха дош юкъедаьлар — керальна дIахоаьлургйолаш япар из. ТIаккха новкъостала оарцагIьера дистанце керттера инженер Н. А. Мацуэзова. Цо предложени елар мазут йина балласт механизировании способагIа теда. Цу херда юкъедоаладьчох баьнна пайда шера 3,6 эзар сом да.

Коллективни творчество шерра лелаю дистанце. Масала, рационализатораша электрослесаря А. И. Писарева коммуниста, керттерча механика А. В. Гуненкога хьадагаьлaщай автомобильни шинашта ремонт еча пайха эцаш йола приспособлени. Кхоаза дукхагIа лекхьееккай къахьегама оасарал — хагахьа саина хьалагIа автомашиний водителаша цхьак шинаш ремонт ел йенналe, из приспособлени юкъейоалаьчул тIехьагIа цу цигъ ремонт ю кхь шинаш. 580 гарта сом кхоадьд рационализатораша шоай предприятеня шера.

Дистанце хьинаре рационализатор лоархIаш ва электросварщик Д. И. Ремизов а. Цун хьехаргея предложеншийнь массаза а хадуаьгI, хIама аьча цо енна предложенеш юкъехьаро экономически пайда лургболга хоа. Рационализатора нов. Д. И. Ремизова уйла тIаезийр кхьча гIулакхага дIахийта мегаргйолаш йола электроэнергии тайп-тайпара материалаш машиннаькъа рельсашта тIагIолла тIехвуьла тIаьнгаш дечa хана дукха йоаш хилара. Цо предложени елар дистанце территоре тIа чоттьь каргеоацаш дукха дола, машиннаькъента юкъе гIолла тIехвуьла тIаьгаш хьадара нерда метод.

Ишта, наькъаной сатем боаш, чeн бохамга дика хьожачeн цу къахьегамхой новаторски уйлано торо лу производствера эсала моттигаш дIаяхя, пачхаьлкхен рузкъа кходен лоабден. ХIаьта рационализатораша чекхдоаккха гIулакхех боала пайда кIезига бац — укх шера итт бетта керда хIамаш хьадагаьлуйцаш болча наха производствана юкъейиаьча 35 рационализаторски предложене торо хилийтай пачхаьлкхена 14,5 эзар сом кходе.

И. ДЖАМАЛОВ,
«Красное знамя» яхача Гудермесски городской газета болхло.

ДАИМ ХЬАЛХА ЛАТТ

Итт шу гарга ха а «Красный молот» завода болат доаладеча цеха коллективо болх ритмично бу. Дукха ха я завода цехашта юкъерча социалистически яхье из хьалха латте я. Цун керттера бахьан — коллектив дика а барттийца а хилар, шоай пландаш зеделеш а тIеийца социалистически декхараш а штурмоашина ца еш, цхьан боаррамагIа кхоачашдеш хилар.

В. И. Ленин вaь 100 шарe а рул тIехьагIа партe XXIV съезда а сийца доккхий социалистически декхараш тIеийцар цеха коллективо: укх шера производствени план 25 декабре, хIаьта 1971 шера хьалхарча квартала план хана кхо ди хьалхех кхоачашъе.

Ала деза, социалистически декхараш тIаэцаш, уж кхочашдера нържаха аьха халдаза доал ду цеховой партийни организане, даим тIаьхьожам а лоаттабеш хан-ханахьа социалистически итогаш ю профсоюза цеховой комитета. ХIаиз дукха ха йоацаш баьна тохнамо хьаьежхар цеха коллектива доаш аьннача долга. Болага заготовкаш арахецара пхе шера, план кхоачашъьай, 101,2 процент кхоачашъьай цехо болат лоадара а, заготовкаш яра а, изделеш арахецара а 9 бетта план, 108,3 процент кхоачашъьай къахьегама оасарле лакхъяра плам, хIаьта пайда бара план — 116 процент.

Уж толамаш моцагIа хьаьулаш дац.

Ерригача коллективо, хIара къахьегамхочо производствени плани социалистически декхараш толаме кхоачашдергдолаш хьалхаIIе а белгальь чакхъяка езаш организационно - техническа мероприятеш я цехе. Царех яр, масала, формовочни машинаш тIара бункераш дIа а яьха. ЙоккхагIа йола бункераш оттаеча а, хIаьта цар заслонкаштен формовочни машинаш чу лоабат бахийтари автоматизаци елга. Формовщикий къахьегама оасарле 27 процент лакхъелар из бахьан долаш.

Цеха специалисташта гучаьлар производства чуре кхоачаме хайда эшара йола тороаш. КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС, ВЛКСМ ЦК 1970 шера 12 февралера Письмо арадьнначул тIехьагIа цар лоархIар нийсача литьей детален дукхагIа арахеца, формовочни балхаш де торо хулийтарйола эстакада хьалъяккха.

Парте XXIV-гIа съезд хьеллаш оеза болат лаладераша лаьрхIад керттерча болат доаладеча участка формовочни отделени эргаиькхо тоас.

— Опыт йолча инженера Александр Александрович Коволева кулгал а деш цеха специалисташ шоай низаца реконструкци яра технически проект кийчъеш ба, — дуцш цеха начальника заместитела О. К. Коваленкос. Цу проектаца а формовочни участие лоабат механически хьечукулъяргбола конструкци, кхьар.

Цеховой партийни организации (секретарь нов. Петров М. М.) профсоюза цехкоми социалистически яхь йола организационно - технически мероприятеш чакхъяха ца Iеш, болхлошта, инженерно-технически болхлошта, гIуллакхча наха юкъе чIоагIа кхетама болх бу балха ритмичность, къахьегамен производственни дисциплина лакхъяра тIеберзабаь, прогульщиках малара тIаьхуш барааш (уж наггахьа мара нийслуш бац), царгара шолагIа гIалит даьлча общественность, новкъостий судо душ. Цу тайпара цIенхашта кьамаьл хилар слесарь волча Овчаров Борисацен формовщиквн Мунуев Байсагурацен. Шеяхар яв дер коллективо заволи коалаIарех ара воаккх. Цудухьа, шагIа а, общественни моттиге а, балха а коллектива хьалхашка ура а этте жоп дала деза гIалиу шийгара ца далийта гIерт хIара нар.

Коммунистически къахьегама цIи яккхара тIехьа къонсам лоаттабеш я цеха коллектив. Цу цехера 201 саг коммунистически къахьегама ударник ва. Царех ба литейщик Н. Гариб, стерженьщица Н. Чеботаева, термист Р. Фанкухин, газорезчик И. Резниченко, канавщик А. Альбиханджиев, кхы дуккха а производственни задани кхоачашъеча шоашкара къахьегама хьокхам теларам.

Болат доаладеча цехе аттвал совгIа участок а. Укх шера план кхоачашъяра а КПСС XXIV-ча съезда вакъахехара а дакъе хIаране цхьне тIаийца социалистически декхараш а долаш. Цу коллективашта юкъе хьалхи латтий а цеха партийни организане секретарь вола Михаил Михайлович Петров кеута летта обрубки участок. Цо дош деннадар хIара бетта задани 125 процент кхоачашъе, баьхда 135—140 процентага дIакхоачаю колективо бетта план. Масеехх бутт ба цеховой профсоюзни организане цу участкана хьалхара моттиг якхарах карара кара тела цIо аьннел ейа.

Цеха участкаштен бригадаштен юкъера социалистическа яхь профсоюза цехкомо дика вIаштIехьйоаккхаш цунна нийса доал делия хилар белгалдаьккха доагIа. Масала, цехкомо цаьа кулгалхошна цхьана бригадин участкан коллективашта юкъерча социалистически яхье хIанара даргдоаца хьаьаш белгалдьд. ХIаьта хIара бетта яхь итогаш еча хана цехкома заседане участкай мастераш хьалха латта болхлойн хьех, цаьа цхьалхаIIе тIеийна декхараш кхоачашдара кIоргга анализ а йиа хьаккхайнаю кхьа итогаш. Яхье хьалха баьнараштa моральни а завода чурча премиальни фондера материальни а пооцрени ю. Цо къахьегамхой кхы тIа а керда къахьегама толамаш дахара дIахьех.

Шеко йоацаш дац цеха администраце, партийни профсоюзни организацеша баш болча организаторски балхо коллектив цо тIайидаь социалистически декхараш шера йола производственни плани ханал хьалха кхоачашъяра оарцагIйоаккхарт хилараx, хIаьта коллектив парте XXIV-ча съезда хьа майоаттIара къахьегама сонгIатаща лакъагIоргилараx я.

Цхьаькха а дер белгалдаькха декъаш, болат лоаладеча цеха профсоюзни организане балха опыт завода кхьча цехашка, общественни организацешка дIайоаржайча беpият даргдер, цу гIулакхашна хьожаре баттъадьа яр профсоюза завком, завода парт-бюро, дирекци.

И. СЕРГЕЕВ.

ШЕРАГIА ЯРЖАШ ЛАТТ ЯХЬ

«Нефтегазпромавтоматика» яхача къаьстача проектно - конструкторски бюро опытни заводо шиъ болх ер пятилетка йолалуча юкъе дIаболабьаб. ХIаьта а цул коллектив дика лоархIаю автоматика приборш, тайп-тайпера приспособленеш, станокаш, машиний опытни образецаш хьаярох. Пхе[redacted] програма 15 октябре кхоачашъяь цо. Аппарташ машинаши дикагIен тешамегIен хилийта, уж опытни йолчара дIа а аьнна сихагIа балха яхьа гIерт завода болхлой. Заводе хьеш йола 95 процент изделеш кхы юха тоае ца езаш чакхъюш.

Завода коллективо бехктохаме социалистически декхараш тIаийцад КПСС XXIV-ча съезда сийна. ХIаьта уж сийленца кхочаш а ду. Цо, масала, шоаза тIехкхоачашаьд распределительни буровой сеташка технологически параметрашта телетIаьхьожам лоаттабу аппаратура кийчъе аьнна тIаийца декхараш, кийчъянь йоалаш йоалл буровой оборудовани, мел еза я хьожаш йола датчик, тIоахаш тохкача дIаюха лелача геофизически лабораторешта газови хронометограф.

Завод планированеи экономически стимулированеи кердача системе тIа яьккха еце а, администраце торо я социалистически яхье къьстта белгальаьначa производственни участкай коллективаштен къаьст - къастача болхлоштен материальни стимулироване яра гIулакх товдергдолаш йола предприятей оцдо фонд хьеe. Цу гIулакха лаьрхIа да яхье итогаш ече хана карара кара тела ЦIе байракх 120 сом ахчаe преми хьежар. Из байрахх лелаеш я хIанз Михаил Александрович Коновалова кулгалдеш йола электронно-монтажни балхий коммунистически къахьегама участок (цеховой профкомитета председатель Василий Семенович Суходольский).

Геттара дика гIулакх да, хIара коллектива производственни гIулакхаш деша хьахьокхаш йола гойтара агитаци заводской профкомитетаца цхьана партийни организацена (секретарь Юрий Борисович Склокин), дика вIаштIехьяккхахар. Укхаза дика вIаштIехьдаьккхад партийни съезда сийна лелаеча социалистически яхье хьалхадаттараши царна каргIдаьннарашин дIадовзийтилга. Цунах сайпа бIарга а гуш дог тийшар са электронно - монтажни, механическа, механосборочни участкашна хиначул тIехьагIа. Укхаза дика а хоза а кийчдаь хьалъэхкад КПСС XXIV-ча съезда баха боагIача тайпара вакъебахара тIаийца социалистически декхараш. Массанахьара а Iоеша йиш йолаш я коммунистически къахьегама ударникий цIераш а цар производственни гIулакхаш а. Яхье вахьнача хIаране декхар тIаийцад балха нормаш 120 — 135 процент кхоачашъе.

Цунна цхьана ала доагIа, коммунистически къахьегама тIехьарча болема кулгалдера гIулакх завода во доацаш вIаштIехьдаьккха хилар. Бола беш волча 445 сагах 300 саг болхлой, инженерно - технически болхлой, гIулакхера нах цу патриотически боламе хьинаре дакъе лоацаш ба, хIаьта царех ахаваша лелае а йоагIаш лелаю коммунистически къахьегама ударника сийлахь цIи. Цар массане а тешамеи цIенен бу болх, дацн тIехкхоачашъю балха нормаш. Къахьегам къьстта дукхабезаш хиларца белгалбаьнна ба Галина Сергеевна Бреславская санна бараш. Радиомонтажникалла болх беш йолча цо шиъ декхараш дизза кхоачашду, арахецача прибораш тIара схемаш нийса лелаю, коллектива общественни вахаре хьинаре дакъа лоац. Е хьаэцарга вай, масала, Василий Ильич Негоднов. Из коммунист ва, шийна тIадилла общественни гIулакх дизза кхоачашду цо. Тiехдика ше а болх беш, шиъ знанеш къонача болхлошта дIаяла гIерт из, участке дикагIа вола агитатори полатинформатори ва из. Негоднов санна шоай декхараш дизза кхоачашдеш, социалистически яхье массаза а хьалха латташ ба слесарь Борис Васильевич Онуфриенков токарь Юрий Павлович Степанов, кхыбараш. Заводе дукха ба пхе шера балха нормаш хьоттe кхоачашъяь а баьна, хьатIайоагIача пятилетка чотах болх беш бараш а. Масала, токараша коммунистически къахьегама ударникаша Александр Григорьевич Гурцинек Юрий Павлович Степановев, токара Иван Иванович Светличне, кхычар хIанз 1979 шера чотах болх бу, хIаьта 1971 — 1978 шерий чотах болх беш ба Василий Савченко, Анатолий Костенко, кхыбараш а юкъе болаш 50 саг совгIа болхло.

Белгалдаккха доагIа, опытни завода коллектив дикен бaрт тайнен хилар. ЛоархIаме болх кхоачашбу цо производственни процессашта автоматизации телемеханизации яра прибораш кийчъеш. ХIанз цо ритмично болх бу, хIара бетта-бетта тIехкхоачашъю производственни программа. Къахьегаме толамаш дахарах облсовпрофа президиумо хIана массехк кварталe вIаштта республиканси Сийлен доска тIа йоаккх из коллектив, хIаьта 22 октябре облсовпрофа президиумо сонам баьб из завод облсовпрофа къахьегама сийлен книжка тIа дIаязъе аьнна.

С. ЧУХАРЕНКО.

Доазол дехьара

КУБЕ САФРЕГА КИЙЧО Ю

ГАВАНА, 29 октябрь. (ТАСС). Кубе аргIанарча сафрега — шекара тростник чуэцаран из чакхъяхараи шерa кийчо еш латт. Шекар доаккхача заводашка оборудованеца схьаьь ремонт а ю кердача агрегаташта монтаж а ю, уж болх бе йолаялийтача дикка лакхлургъя предприятей производственни мощность.

ДIаяха сафре йолча хапа мехкa болх беш хиннача 125 механизированни центра Камагуэй яхача провинце плантацешка кхы 17 тIакхет. Ерригаш а къамин производствe хьаьнча машинаша Iалашъяь а уж, тростник дьохкарий къахьеган еттача боакх цар, тростник чуэцача массеxх эзар бохало мукъяхалийта йиш а хийт.

Укх шера керда заготовительни центраш хьалъеотья кубински кхыча провинцешка а.

Мехка массанехье а хьейнaлай квалификаци лакхъяра курсеш. Цига дешаш ба юртбоахама болхлой, шекар доаккхача заводий механикаш, мотористаш, къахьегамхой.

СОВЕТСКИ КОСМОНАВТАШ США

НЬЮ-ЙОРК, 28 октябрь. (ТАСС). Нью-Йорках бIарг тохарца чакхдаьлар ВIашагIкхийттача Штаташка баха советски космонавташ А. Г. Николаевн В. И. Севастьянова итт дийнахь хилар. Советски космонавташ США бахабар аэронавтикеи космически арe талхареи (НАСА) Къаман управлене хьийха. Уж хилар Вашингтове, Нью-Йорке, Сиэтле, Лос-Анжелосе, Сан-Франциске. Пилоташа лелхача кемай центре Хьюстоне (штат Техас) космонавташ вIашагIкхийтар НАСА кулгалхойн, Iалахоацен инженерашца къамельаш дир, американски космонавташ кийчбара программага хьежар.

США дьаккхача тIеххьарча дийнахь советски космонавташ Нью-Йорка мэра Дж. Линдсеис тIаийна хилар.

Нью-Йорке хиннача пресс-конференце А. Г. Николаевел В. И. Севастьяновен белгалдьаккхар шоаш цига баха хилар пайдане хилари шин мехка космонавташа юкъера контакташ а доттагIлен бувзамаш а чIоагIдалара цо гIо дергхилара.

Провокатораштa яь приговор

БЕРЛИН, 29 октябрь. (ТАСС). Фашистски характер йола шIур безжа материалаш йоаржаярах берлински городской судо йабахта яьлла ша шу суд яьй америкaнски гражданина Франк Кинга, ангилийски гражданина Майкл Вуавриджа — цхьа шух кхо бутта, йоаж бу АДН яхача агентства. Уж лийцабар 1970 шера июль бетта ГДР столице эулаш деш боахкача хана. Провокатораша дIайоаржайора фашистска символаши лозунгаши дола аьа—дита материалаш.

ИОРДАНЕ КЕРДА ПРАВИТЕЛЬСТВО

БЕЙРУТ, 29 октябрь. (ТАСС). Иордане вIашагIьеллай керда правительство. Цунна керте эттар хьаьха массеххаза премьер-министр хинна Васфи Ат-Тель. Ахьмад Тукан керте латта хьахха хинна правительство отставке яхай.

Амманска радиос баьча хоамагIа, Васфи Ат-Тель цхьаьн хана оборона министр а ва. Кердача кабинете кхьча мехкашцарча гIулакхий министрала оттаваь Абдулла Салах, чурча гIулакхий министрала — Мазен Аль-Аджлуни, финансий министрала — Ахьмад Аль-Лузи, культурай информацеи министрала — Аднан Абу Ода.

КЪУЛБЕХЬЕН ВЬЕТНАМ. Куангчи яхача провинце даьккхад ер сурт. Стрелкови герзаца патриоташа чуйтача американски бомбардировщика гаргашка хьожаш бoаха партизанаш. Хилкъа кортамукъален герзашцарча низий бIузойн.

ВИА—ТАСС сурт.

БАХА НАХ ДУХЬАЛ БОЛЛАШЕХЬ

ТОКИО, 29 октябрь. (ТАСС). Моттигера баха нах духьал хилар теркал а ца деш, Японерча американски тIема низий командованеи шиъ эскара подразделенешта яриказ денна тахан Фудзенийха лоама юхе Китафудан яхача полигоне йоккхий топаш кхувса йолаe, аьнна.

Уж уьчеш яра духьал баьлар гонахьарчо юрташкара бIаьш болахьа Японски ахархой. Iохайша безIеш забастовка йир цар, йоккхий топаш кхувсига дIадаккхари полигоно дIаяьаце лаьтта ахархошта дIадалари хьа я дехаш.

Царна духьал баьлар полиций.

Китафудзе выступленеш хьалдаьвар Японе Социалистически Коммунистически партешa, хIаьта ишта мехка кхьча дукха нах юкъе болча прогрессивни организацеша. Демократически общественность чIоагIа духьал ялар бахьан долаш японски эскара обоэони сооруженеш хьалъеча управлене Японерча американски командованегара дийхар йоккхий топаш кхувсига дIадаккхар. Бакъда, американски эскар Iадало из дехар кхоачашдензар.

Чилерча событешка

ПАРИЖ, 29 октябрь. (ТАСС). Инарал - лейтенант Карлос Прато Гонсалес хинна Чиле тIема низий командующецала оттаваь дIадахача кIиранагIа вийнача инарала Рене Шнейдера метта.

Цхьан хана хьехазар, хьахойт Франс Пресс яхача агентства корреспондента Сантьягора, дIадахача шера октябрь бетта тIема мятеж гIоттае гIийрта инарал Роберт Вио лаьца хилар. Инарал Шнейдер вувча юкъе хинна дала дегабуаx беш ва из.

АПН телетайпни лента тIара

КОРЕЙСКИ АРТИСТАШТА РАЬЗА ХИННА ТIОАРАШ ДЕТТАР

КОПЕНГАГЕН. (АПН корр.). Копенгаген — эводическиг, илман, спортинни буззамаш моттиг культурихмараш а вIашагIхуттаду моттиг а. Датски столица кастхастагIа аха баьнаяб советски искусство вакьлаш. ХIаьта хIара массаза баха чIоагIа ца хаьхале а юал цар копенгагенски зрителашта хьалхашка.

Ишта хилар хIанз Копенгагена «Одд-феллов» яхача йоккхагIчарех йолча цхьан концертни зале карельски профтехобразование «Руна» яхача пагирхой ансамблo выступлени еча хана а. Кхьсаьтта дIаьхделар концерт, хIаьта хIара номера тIехьа зале гIоpдаьнна чIоагIа детташ тIоараш а хулар. Зрителаша къьстта а бокхача безенца тIаийдора карельски халкъа шалеш халхараши. «Сийташ лепаш санна хеталора артисташ-любителаш халхабуьлача хана «Руна» ансамбле дерригa а концерт хаьахьа дIашургдаь», — самодеятельни артистий выступлене ишта мах бир «Политикен» яхача копенгагенски газето.

ТХЬАМКЕН ДДТ-а

ЛОНДОН. (АПН корр.). Великобританерча йита ца тугаш дукха гIаьленаш уьзарашта дукха яа йоацаш хийнад сигарсташ кхы уьзаргйоацаш йита дIаякха дахал довичар уахлIенонна тIалатташ цхьаьхха а кхераш болга. Гучадаьннад хаддакха гIаьши уьзача наха чубуача тхьамкий кIурaца деррига хаха йиш йолча боарамeх тIех йолаш ДДТ хилар. Ха дIа ве йоде, органване чу дукхагIа Iа а Iоеш, цу дохьемо цунна пIенхашттера зе де йиш я.

Хьехадер керттерча дакъе инвертна тхьамка да. Американски Вирджини штатерен Турнерен кхузьараи а тIеша цуш дикагIа дола гайнаш а дукха ха йоацаш специалисташа химическа тохкам баьчул тIехьагIа «Iмаржача кинжкашь тIа дажийтад. Цериа, кхы меддолчул совгIа, пестицидаш йолга гучадаьннад.

«Тхьамка, — аьду цу хьакъехьа английски «Гавернмент кемист» яхача журнало, — эттара дукхагIа дохьажий состоянешта пурхаш деш йолча юртбоахама культурех ца я. ДIако чакхдоахача ханa пхьан дахьа мара дIадаш пунах йоахха дохьеже химикаташ, хIаьта во из уьзаш сага унахIенонна зенаш а ду».

КХЫМЕТТЕЛ ОАКХАРИЙ А..

Африкански къаман конгресса «Ньюс» яхача бюллетена тIа язъь из истори тайп-тайпара дуьц Мозамбике. Партизанаша паттахья бела а белаш, португальцаша цa лоаш цхьа во бела а къежаш дуца яз. ХIаьта хиннар яр да. Цхьа цхьан бус найнал ий Iуд лотах португалски тIема кхоачамий складах. Цига чу а лийхха, чIоагIа «къахьийгад» цар, — патронаш, взрывчатка, герзаш вIашагIъдаь гун а беш, портативни радиостанци йохаь вIашагIа а йоаккхаш, гранаташ кара а яйцa «тIема кийчъеннай» «смайналий отряд». Уж гранаташ хиннай кхьаьи, дуаьш шолаагIча тIема хаашка, хIаьта цхьа болха дIадахча хьакха тIаьнча...... хIама хидпача а дIахкийтача лела йиш йолаш я лоаилий. Цу юкъагIа-даьх кхьвчаб таташтIирона уьзарбаьхa гIоттабаь харталаш. Уж «бемане» тIаийцаб — майналаш, башха кадай тIемахой сеане, цера гранаташ етта долденан... ТIаккха кираталаш бaйдaдб.

Из-и дикка партизаншта дечa гIулакхашта юкъе шйдайна зокх боли хIема мара дац. Боттьоны долашдар куд гаьнна доргагIа да.

Массели шу дaьннад Мозамбике — Африка къулбехьеpа португальски колоне — тIом беш латтача хана дика. Джунглешкарча ииттикъа мара ло ца луча вевьхьай такидех, зиа, умалех тIех а бузьяш, колонизаторий базанита тIехкоач партизанаш, тIаккха из фуд ца хоаш бьгIача царна лое а ду. Португалца ныкxa лаьтта бах, даим ххерам тIа а латташ. ХIара хеhax партизански разведчик тарлу царих, хIара кхерах — мина, тхьоеро кегьало давлаче хIара титак — автомата лак оаар тарлу. Уьзарбыьна ба уж мозамбиски хьунагIа! Наьха мохк дIалуше рашта дукьал да деррига а шувар а — кхьметтел... оакхарий а.

(АПН).

КИНО ДОЛАШ САННА

БРЮССЕЛЬ. (АПН корр.). Дуккха а ха хьалха дIалхача замалхьара фарфор, пиала тIаххен ер статуэткаш, боккха мах болча дахача хьа а ль, брильянташ тIадагIа тайп-тайпара хIамаш. Малхбоален Китая, Инде, Борнео гIайрений товаанчаша яь хIамаш. Из музея экспонатий список ца. Уж хIаиаш дукха ха йоацаш лочкьаь дIайнхьай цхьан вIаьхийча брюссельски коллекционера цIагIара.

Из деррига а хиача детективни романа тIа дуцаш дIр санна хиннад. Къуша бус, цо къаьстта дегIача кIеина гонахьарча беша чу а баьнна, кораш хьадийлад, морашка йоалхa решеткаш дерза на тийда Iрьхай, тIаккха малхбоален искусства произведеней дIаьхагIа йола коллекци цар галешка дахай. Юххьанцарчa лоархIамегIа шиъ ахх миллион бельгийски франка мехьа я уж. Гучох чам дика болаш ба гангстераш. Хозахета дац моттигерча газеташа царех «искусства даькъера специалисташа» аьле цIе йоахаш хилар.

Цу тайпара боахаш ду къоалаш цар Бельге наггахьа мара ца хула хIама дац. Брюссельски «Дернье ор» яхача газета изделчa тайпара, «Бельги бохкала а бишха моттиг а лочкъадаьр къайлагIа доххига вIаштIехьдоадча, дунни хьакъенатa юкъерча лоархIамерча далоцаштa болх беча цу тайпарча «специалисташа» лелалер чакхдахара. ХIаьта ахьенех а къайла эечаd Малхбузен Европа мехкашкарча музеяшкара а коллекционераашкара лечкъаь искусства произведенеш схеннал дехьа йоахкаш хилар. Долларо, ишта Европа экономика «дIаIийда» па Iеш, цуи культурни гаиэаш лечкъьеш дIакхаьхара а гIо ду.

В. НЕДБАЕВ.
(АПН).

ШОАТТДЕН ОАГIУВ

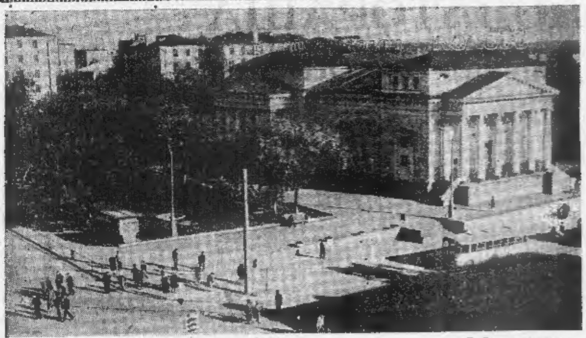

ИЖЕВСК. М. Горький улица. Кинотеатр «Колосс».

Е. Загуляева сурт. ТАСС фотохроника.

ИСКУССТВА боккхача новкъа

БАКЪДАР" аьлча Нурадилов Ханпаший цIерагIча Нохч-ГIалгIай драматически театра артиста Омаев Дагуна цкъйна а дагаданар ще кино вехарг ма вий аьнна. Из, кIора денна ший балха хьо а ухош, нIвьдеалланце репетицошка хулар. Спектаклашка дакъа лоцар. Артисташта юкъе кхы башхе белгалаеьина хIама дацо цун. ЦIьебакъда, лаьрхIе Дагуна оамалга, из сцена тIа дIахьа миште волалу, цо оале дош миште оал, цун бIарехьажар миштад зийкачо кхетадергдар из шиш тейпера талант йолаш артист вонга.

Цхьан дийнахь театре баьхнар Къилбаседа-ХIирий телевизиони фильмей студера кинематографаш, «ВIовнаш тIера цIераш» яха фильм дакхьа кийнлуш яр студи цу хано. Бахьначе хьаьшанца вар режиссер, М. Цаликов. Кино тIерча цхьан турпала роль ловзае сег веэар цунна. Из сег вар Шахбулат. ПалIа. Чоалхане а бехктокхаме а яр из роль. Артисташ шийна дIабийзача, уж зийча, цар ловзаеча ролешка хьежача, Цаликова бIарр тIаеттар къастта цхьан артиста. Из вар Омаев Дагун. Шахбулата роль ловзае вийхар из Цаликова. Цхьабараш тешацо цун из роль ловзалургхилара. Дагун ше а вацар цу гIулакхех бокъонца тешаш. Из тамаш а яцар. хIана аьлча, цIаккха кино лайвавацар. ХIаьта хIанз из вах керттера ярех роль ловзае.

ДIайолаелар юкъьанцара пробаш, ГулъеIар комиссе. Шевар зеле экрана тIа хьежаш багIа. Церна юстаро гIенда тIа ваIа Дагун а. Из дика ловзIаваш экрана бIарехьало, хIана фу аргдахьоргI акхар яхаш, керта цу уйлаш хьузаш.

Лента чакхдоал. Лампаш сог язле. Комиссе членашта, бакъдийхьоргI яр аьлча санна, дика цо тешаш бIарахьеж Дагун. Уж массера раьза волаш бIарехьеж цунна. Из вIалла къамаьл а доацаш дIаэц, Шахбулата роль ловзае.

Цкъа ха яьнача гIолле экрашка арадаьл «ВIовнаш тIера цIераш» яха художественни фильм. Омаев Дагуна цIи дIайоаз нахе. Раьза ба уж цо ловзаеча роле. Поволжьен Къилбседа-Кавказан киноискусства зональни смотре актерски роль дикагIа ловзаярах белгал а аькхка, дипломаш лу Дагуна. Из доккха совгIат да къонача артиста. Мехка массехан студеща вех из, цхьабехьда. Дагуне дохадац шийи эггара хьалха хоттадеина доттагIал.

Орджоникидзера студи кийчлуш я «Легендера сег» яха дукхача серех латта керда художественни фильм дакхьа. Из хургда цIи хезача хIирий революционерах Дзарахов Хьаж-Мурдах лаьца. Из хале а чоалхане а обрза я. Цун роль ловзае вах Омаев Дагун.

Дукха ха йоацаш вай городе «Родина» яхача кинотеатре хьахьоккар «Истоки» яха цу фильма хьалхара дакъа. Массаена дезаделар из фильм. Укхаза кхы а цIоагIагIа гучаьлар къонача артиста говзал.

Боккхача искусства новкъа валнае Х. Нурадилова цIерагIча театре артист Омаев Дагун. Из хIана дIахо а болх беш ва кино. Цунна кергIадаргда кхы а дукха дика а бехктокхама а ролеш ловзае. Цкъ боле боккха тешам ба тахан цо вайна экранаш тIера къагийта ший турпалий образаш.

С. ЧАХКИЕВ.

Кердадараш

Вай ансамбль—Казахстане

СССР культура Министерства Союза - концерта оланага хьежжа Нохч - ГIалгIай паччахьалкхен илли хахкарен ансамбль 15 октябре доаз Казахски ССР-е концерташ луш я. Кустанаи, Петропавловски, Кокчетава городашка 12 концерт оттадаьд цар. ДIахо ансамбла артисташ шоай искусство хьокхаш хургба Карагандера шахтерашта, Целиноградски целинникашта, Павлодара машинашъераштa, Усть - Каменогорска металлургашта, Семипалатински, Талдыкургане, Алма - Ате, Джамбуле бахача къахьегамхошта.

Казахстанера ансамбла артисташ гIоргба Киргизе, Узбекистана, Туркмена, Азербайджана городашка. 10-ча январе кхачалца дIахьоргья цар шоай гастролеш. Цу юкъагIа цар оттадергда 80 совгIа концерт. Прессо, зрителаша лакхаваха бу вай ансамбла деча хьахаяра, доахача иллей.

2 мухIараш кадеча хIана вай мехкадой Карагандински шахтерашта концерт лур ба.

КЕРДА КНИЖКАШ

Укх деношка Нохч - ГIалгIай книжни издательство араьнккхай аргIакара «Лоаман Iуйре» яхача альманаха кхоалагIа номер.

Цу тIа да Вездиежева Ахьмада «Низа овла», Чахкиев СаIида «Тохаза дица тIоара», Аушев Махьмад-Гире «Тха кхоалагIа доттагI» яха дувцараш. Плиев Махьмад-СаIида «Курски дуга» яха очерк, Костоев Iалавдена литература партелахи хилдьалахи язъяь статья. Оздоев Ахьмада, Осмиев Хьамзата, Плиев Амира, Угурчиев Ахмат-Гире стихаш, кхъйола произведенеш.

Ишта издательства эрсий меттала арадоаккхаш да «Через хребты веков» яха В. Б. Виноградова книжка. Книжка тIа дуиц Нохч - ГIалгIайча археологически оахкалаш деш корадаьча а теяна а хIамаех. ГIилмахочо дукхача шерашка баьча археологически тохкама балха итог я из книжка.

БIаьш а хьараш а шераш хьалха вай даьй мишта баьхаб, цар фу оахар хилнад доаза. Нохч - ГIалгIайчен шира истори довза ловрашта доккха совгIат хургда цох, безаме дешаргда из.

Ч. ЮСУПОВ.

ЛОАМАН ЮРТ СИЙРДАЯЬННАЙ

Дукха дина хувцамаш хиннад укх юбилейни шера вай республике. Къаьстта наьха дегаш гIоадоакхаш боккха кхаь хилар укх шера Назранера районе лоамашка уллача Лэжг яхача юрта бахеча наха.

Дукха ха йоацаш цу юрта бахеча наха декарах Грознера цига бехар «Главсельэлектросетьстрой» № 66 йолча Грозненски механизированни колонна специалисташ.

Электроэнерге яниш юрта тIакъуйниларо поацагIа боле никъ ах километр гаьнера кьея оаш илар. Бахьах белар электромонтажникий бригадир Точиев Сулумбеки цун гIончаш Кортоев Хамхоевали Мальсагов Сулумбеки. Декал долча кагийча наха новкъостал дир Лэжг бахача наха, цига практика болча Орджоникидзевски лоаман института студенташа. Дукха ха ялалехьа гоаргаш мара кхы техника йоацаш лоамашкарча, кхера санна чIоагIача лаьтта цхьаьтта метр пенза дола деза бIоагIийн. Аьь метр пенза подставкаш хьалъоттадаь, монтераша аьшка самогон дIатейсар. Цу балхашта кулгалдир кхеремалаш техника инженера В. Пронина.

Лоамарой цIеношка электрически лампочкаш къаллотаелар.

Я. БУБИЕНКО.

БЕКАРГА КIОРИГ

Берашта дола дувцар

ЗIОКХ болзи хIамаш хуехха ма хулий укх дунен тIа. Вешта, из-м зIокх болзи а дарой хьоргI. Корсама кIал Iийне Iохайша дазIар сон Макки. Фу деш дагIар тхо? ХIанз сона дика дагадагIаш тхоаш фу деш дагIар. СалоIаш дагIар мот сона. Е могахарах ловзаш дагIаьркъ а хаш. А, мохкарех ловзаш-м дагIацар. хIана аьлча, вIа, ЦIейхьунтIе дар из. Цул совгIа, мукхах алхха кIаьнкаш мара мича лоаь. СалоIаш дагIар-кх, комараш я дахьача, делкьнига дIохь а денна... Макиге: «хьаьле, Iарахе чу лувчаргда вай», — аьнадар ха, Iарахи мо дий ку кIал да Iоддагiаш. Шийла-м хул из. хIаьта а тхо-м дуж. Сув-мазьарий да ку чу дуккй. Довзий шоаа? Довзацйй? Цхьа, кIайча хьоарах дыь доккхий хингазаш мо а долаш, цIе тIадамалгаш тIа а латташ хуа-кх уж. Хин дукьял ду пар язь. Тамаш а я из-м! Iарахи чIоагIа сиха ма дий. Даьра да, цу чу хIаэттар вохаеш сиха-м. Тийркха аьнах йоех цо: «аз вожо хьона, Iа Iохьо», — аьнна. Бакъдий-м хьa согия хIаьта а, цунна дукьал долх уж чхьарий. Уж-м хIуркхалах а урагI долх, йоах, воте... ТIаккха... ванагI, фу лувиц воаллар со? ХIа... Маке лувча тиганзар, шийла хургда из, аьнна. Ишта дIадаргIаш да тхо, корсама кIал Iийне тхой комараш чуйола кхиэгаш йоассаьь зала а доехнаш.

— Маки, — хьаттар из,—хIанз хьайха сиглара цхьа йоккха печени Iочуешача фу дергдар Iа?

— Хьо а ийве, юаргъар-кх, — аьлар Маке.

— Аз-м юаргъаннар...

— Юаргъаннар, хье Iовдало воландаь.

— Iовдала ван со-м.

— ТIаккха, печени хьазцаргьацар хIана из Iа?

— Ишта а! КIеанга йоаллаль. Ше йожжал Iойожаш хилча вал да екача мегагий из?

— Дукхха а езар хьона?

— Дукхха а езар. Цаьнкех со-на фу хургда?

— Ньо говза ма вий чIоагIа. Iа йист а цахулеш, кхоза оаза, Iочулегаргьа хьона...

— Аргда из-м, — бордаш вIахка тоIакар из.

Цу хаяна, мичара йож а пахош, «тIалкъ» аьнна, цхьа кIай хIана Iочуежар са кхиэга чу.

— Печени! — хьатьураннхкар со.

— Печени... ш из-м. Фуь да. ДекаI, — аьлар кхчаьльнинача Маке. ТIаккха, хьал а гIетта, хьальурагIа хьежар из.

Со а хьежар хьалъурегIа:

— ВаьгI, мичара дежа жалла из?

— Гаьи тIара.

— Гаьи тIара-м мишта дож из? Гаьлаша фуаш мича ду кхы... Гой, вIа гIетта дIадоаз силхазар. Цо Iодожадаь хила деза из.

— ХIаь, хьона фуаш Iочуккхуьса мара кхы гIулакх долаш мичад из-м.

— ДIахеза хургда цунна-м хьйист а ха хулаш, хьажар.

— Из дIахеза деларе-м, фу из а кхоссаш, печени кхоссаргьар хьо-ла.

— [illegible]

— Хан даьра сона-м, Iа йист а ца хулаш, фу хийха хургда.

«ТIалкъ» аьнна Iочудежар цхьацкха а фуь. Минот яха мара са кертах а кхетар.

— БIа! — иккхар Макига. — Паки, хьалхийнал, бIа!

— Мичаб из?

— Хьалла боал-кх... Гой, вIа, сомача ткъовроп тIа.

— Боал-те... Уж фуаш Iочукхувсар фуй-теш, тIаккха?

— Беха хургба из, — аьлар Маке. — Из белача да Iочулега хургдолаш да уж...

— Сона ховргда-кх из укх сахьате, — аьнна, шин кулгах дика тугаш а теха тIаволавелар со корсама.

— Паки, Iо ма вожалахь.

— Iовоже — хьаллоцаргва Iа.

— Могаргдий сона хьо хьалла-ка?

— Цамоте, гIор ца а оац, хатта еза.

— Яьй, фу деш доахк шо цига? — хьакхайкар цхьа сег.

— Маки, малав из?

— Сона-м хац. Цхьа кьонах ва-кх...

— Вай долча хьавоагIа из?

— ВоагIа-те... Хьалла, Лаьжг вахa Соси вий, из ва-кх...

ХьатIаьвера Соси.

— Фу деш да шо, са бераш, — аьнна, кертах кулга хьакхар цо Макена. ТIаккха, хьалъурагI а хьежа:

— Хьо ва из, Паки?! — аьлар сога.

— Ва, Соса, — Iочуйист хилар со. Со вовзар цунна. Аз шоаза кхоза, жа дудрааладаьлар цуь, Шийле, хьун юкъе доахкачера.

— Фу деш воал хьо цига?

— БIа ба укхаза, — аьлар аз.

— Боха ма белахь из.

— Бокоргбац, — Iочухьажар со бIеха чу. Цхьа, Iажаргiа а йолаш, тIа бедарах цхьаьккха хIама а доалаш, зIамига кIориг яр бIеха чу, цхьаьма бурахаех чоакхат санна, даттара фуах гIертааш йоаллаш.

— Фуъ цига, Паки?... Хьанйист хIана хилац хьо? Фуаш дацдий?...

— Фуаш а дада, кIориг а я, — аьлар аз.

— Ишта зIаьта, Iовелз.

Цу хаяна, сона бIарга а гуш, кортаг дIакхIабалбьккха шин букъа тIа хьалтIа а хилла, тетта бIена чура цхьа фуъ хьалъра кхессар кIориго.

— Фуаш Iочу хIана кхуьс Iа?—хьалтIечайкар сона Соси.

— Со вац из-м, Соси, — аьлар аз, вола а венна, — кIориг я.

— Фу кIориг?

— Сона-м хац. Цхьа Iажаргiа а йолаш кIориг я-кх. ХьалхагIа, хьо хьавалехь а кхессар укхо ши фуь Iочу. Хьазилга-м яц яр, хIаьта фуаш хьазилга да. Сона дика довз хьазилга фуаш.

— Шорттига хьо а кийце, IохIалвала, — аьлар Сосе. КIориг хьайица, тIаргъовхье а йийла, цхьа кулгаца дIа чаркIа а беххаш, хьала Iоцlалваьлар со.

— ХIан-м, — аьлар Сосе, кIорига Iобiара а хьежа, — укхо кхувсаргда...

— Фу кIориг я ер, Соса? — хьаттар Маке.

— Бекарга кIориг я-кх...

— Ай хьазилга бIена чу мишта кхачаьй ер? — хьаттар аз.

— Хьазилга бIенечуя? Бекаргий Iаьдал мичча шоаш кIоригаш хьабоаха шу бIенаш деш а. Къыча оалхазарий бIенашка дехх цар шоай фуаш. Укх хьазилги бIена чу а дилла хинад цхьании. Цхьанца дукл цар. Ер хьалхагI хьаьлькиа хинвай фуъчура, вокха хьазилга кIоригеа. Цудуха, ше хьаьлькхачунна, вожаш шийя араш, хьаяха езаргйоацаш новкъостал деш яьлай ер.

Ишта Iаьдал да аккар-м... Шоаш хьалхагI хьаьлча — цхьа фуъ дитац бIена чу. Шедар арахьосс. Ховргдар-кх уххан, ер из бодх беш йоаллац, хьалинт тIа кхьача даларе...

— Фу? Хьазилга? Шийна даа...

— Юарг-м, даьра, яр.

ХIанз мичадтеш из?

— Фу? Хьазилга? Шийна даа хIама лаха даха хургда-кх... Ер, из цIагIа а доацаш, хьаьнйиай...

— Ку-кук! Ку-кук! — бекарг кхайкар хьунагIа.

— Из йий хьоргI ва, Соса, уххан ваза? — хаьттар аз.

— Из хургьац, — аьлар Сосе.— Из меIа бекарг хила езаш я. Кхалъяраш ишта кхайкац.

— Кхалъяраш мишта кхайк?

— Кхалъяраш геттара шортига кхайк. Цар оаз меIачар санна чIоагIа хилац. Халла мара хьахазац, уж кхайкаш хилча-м...

— ХIанз фу дергда вай укхана? Юха бIена чу дIачуйил аз ер?

— Ма йилла. Юха бIена чу дIачуйиллача хьазилго юргьа из. Чуьйхо...

— Чуйнхьача, дергъеций ер?

— Лергъаш, оаш кхоабе-я. Моаий телаш. Шу-ахо да дадалехь гургда шоаие, гIетта дIа мишта йода.

— ЗIамига ма йий ер.

— Сиха йоккха хул из-м. Дабийсен шалалехь дикка, бIарга хов а луш, дегI даь цо. ХIаьта хIора далалехь-м, из хьазилгага гIортташ хул.

— Паки, хьал из сога.

— Iа Iобожвергьа ер, Маки.

— Йожоргьац. ТIаьрьакхе а йалла хьоргьа из-ч.

— ТоIа из елахь.

— ДIа, шоай кхиига чу Iочу а йилле хьо, — аьлар Сосе.

— Из бакъахь а, даьра, да. Хьаль, Маки!

— А, сайчуча юл из-м...

— Хьачуча-м комараш ма йий.

— Комараш из хьачуча дIачуйоахаргьа.

— Хьачуйохха, хIаьта. Сона-м комараш дикагIа а я.

Соси велакъежар:

— ХьалйоккхаI хилча дIахецалаш из, — аьлар цо тIаккха, тIехьа а хьежа ткона.

— Хецаргьа, — цкьатарра цхьа кхайкар сон Макни.

— Долле, хIаьта, долле, Маьрша лелалда шо!

I. ХАШАГУЛЬГОВ.

Тахани кхоанеи хургда

31 ОКТЯБРЕ

В. И. Ленина цIерагIара майда. 19.00. Ашарий концерт (грамзапись). 20.30. Хроникально - документальни фильмаш хьокхаргда.

[illegible] Дворец. 10.00. Грозненски механизацийн техникума 40 шу дизара хетабь кагирхой секъердем. 19.00. Ленински киноуниверситета занятие. 19.30. «Бахор» яхача узбекски ансамбла концерт.

С. М. Кирова цIерагIара культуран саполIаман парк. 18.00. Кинолекторий. «ГIуланхашка чIоагIлу къонал» яха кинофестиваль. «Братски ГЭС» яха фильм.

Химиков культура Дворец. 18.00. «Вай кара а вай укхацIенох яхача темах хоакха киноуниверситета занятие. 19.00. «Дунен тIа кхы хинадац курийттIагIча шерар дар сенна дие» яхача темах кагирхой саполIама сайре.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 18.00. А. Серафимовича хетаь литературни сайре.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 18.00. Кагирхошта йола лекторн. Дунен хаамашта юкъера хьал. «Се хинарзочоя йоха баллада» яха кинофильм хьокхаргда.

«Красный молот» заводa культура ЦIа. 17.30. Кинолекторий. «Хургдар тахан хьокхолга» яха беседа. Тематически кинош хьокхаргда.

Комсомолец заводa клуб. 17.00. «Сийлахь - йоккха Октябрьски социалистически революци котъьккхар — КПСС» яха лекци. Кинофильмаш хьокхаргда.

1-ча НОЯБРЕ

В. И. Ленина цIерагIара майда. 19.00. Ашарий концерт (грамзапись). 20.30. Хроникально - документальни кинофильмаш хьокхаргда.

В. И. Ленина цIерагIара культура Дворец. 9.00, 11.00. «Пионера» яхча кинотеатр дийла да. 10.00. Октябре 53 шу дизара хетаь Республикански комсомольско — кагирхой слет. 15.30. Йоккха зал. «Боккха бе сай Дай-мохк» яха кIиракдийнахара кинолекторн. 19.00. Пхи шера плана кхоачамбеча Нохч-ГIалгIай къахьегамхоша дакьа толамаш яха кIинбрандийнакьара дешар. 19.30. «Бахор» яхача узбекски ансамбла концерт.

С. М. Кирова цIерагIара культуран саполIаман парк. 15.00. Ашарий эстрада. Грозненски гарнизона духовой оркестра концерт. 18.00. Кинолекторий. «ГIуланхашка чIоагIлу къонал» кинофестиваль. «Легендаце доацаш» яха фильм. 18.00. Ткоа тиала театр. Нохч-ГIалгIай Паччахьалкхен филармона симфонически оркестра концерт.

Химиков культура Дворец. 11.00. «Юность» яха кинотеатр дийла да. «Се Дай-мохк» кинофестиваль.

Н. К. Крупская цIерагIара культура Дворец. 10.00. «Ленинец» яха кинотеатр дийла да.

Пролетбата цIерагIара культура ЦIа. 10.00. «Хьоме хетамий, вонкхагIоала доттагIа» яха берий утренник. 11.00. «Дадей хоа, Мамцьий» яха республикански техникий театра спектакль. 18.00. 20.00. Кинофильмаш хьокхаргда.

«Красный молот» заводa культура ЦIа. 16.30. Берий художественни самодеятельноста концерт.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

КОМСОМОЛА ХЕТАЯЬ

Селхан № 15 йолча интердате, 20, 30, 70-ча шерашкарча комсомолцашна дакъа а лоаташ, комсомола денна хетаь торжественни собрани хилар. Шоай хахара комсомола гIулакхех дийцар ветеранаша их. Саламова, Куркиева, кхычар.

Комсомоле хьийшачарна бизетаю дIазелао.

Цул тIехьагIа Тупаза Бестиена къонгаша, Грозненски гарнизона бIухоша, интерната чеккхоаша дакъа а лоацаш доккха концерт [illegible].

НОЯБРЕРА ХАОТТАМ

СССР Гидрометеорологически центро беча хоамагIа Кавказа малхбоалехьарча даьнга тIа ноябрь бетта юкъера температура 2—5 градус йIовлал йолаш хургья, хIаьта из боарема гертта а я. Эггара дIайкагIа хургда ноябрера 10 — 12, 20 — 22 деношка (бийсашка + 2, + 7°, деношка + 10, + 18°, цхьацца йолча хано + 20° кхоачаш), шелал хила тарлу 15 — 18, 25 — 26 ноябре (бийсашка — 2, — 7°, деношка — 1, + 4°). Вокх йисача юкъа бийсашка—1, + 4°, деношка + 4,+9° хила тарлу. Мокхаш а йолаш, йоачаш а хулаш ха латтарьа 4 — 7, 10 — 17, 24 — 28 ноябре. Вож юкъейсача дукхагIча хьалье йоачаш йоацаш хургья. БIарччача бетта васт - касте дохк хургда. Цхьаьнайолча хано сенгаьа 10 — 12 метота кхоачаш мух хила тарлу.

Тахан республике гIоалаш Грозвен хувцалун моргаш а йолаш, къилбседа - малхбузехьара чIоагIа гIа мух а хьекхаш, йоачаш а йоалаш ха хиле а фегара температура республике гIоалла 5 — 10, Грозне 7—9 градус йIовхал йолаш хила а тарлу. Кхоанен ломмен температура бийсашка 4 градус йIоехалгара 1 градус шелалга кхоачаш деноша 8—13 градус йIовхал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

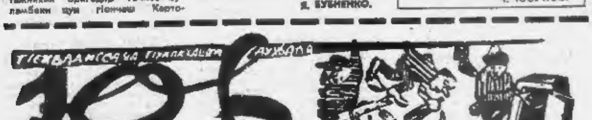

АБОНЕНТА АБОНЕМЕНТ

Каст-каста Назарен района юртошка бахача наха кийсту сурт шийна бIарга ца дейча сег тIамаргвоацаш да. МоллагIча цIагIа радиоточка яле а еце а хьайна тIаьхьарча декхар хьада яхаш коашкара коашке укхаш лелаш гонйиш я почта болхлой. Цу гIулакхага баьччаб уж. Дукха ха йоацаш нийсдалаб укх тайпара гIулакх. ХIара нагар тIа а утташ хьайга доалла ахча хьаде яхаш сагот дора цар бахача наьха.

— ХIанз баьккхарац-м вай дахалдо ба бувзама болхлой, — йоах цу гIулакхага баьнича наха. ДоагIа а ца доагIа а низагIа ахча дакхха дага-м ба араш, яхаш дувц цар шайла. Из гуш дар цаона бIараьхьожача. Радиоузлера цхьаьне бо кулгех хьекха гата санна дIаьхха Iо а онденна къахат доалдар, воккаш бо бIоагIашта урагIуза аьшка мIараш доахкар.

— Iа, хьанахь, тхьо сом хьада. Iа, менахь 15 сом хьада, яхаш списка Iошо болабелар уж.

Юкъ-юкъеов нах цацбаьнна, хIана а фу лувц яхаш бар: «Фу чийцай оаха шуга?» — аьлар цхьанна.

— Шун цIагIа йоалхача радиоточкаех гулдеш а ахча да яр-м —аьлар бувзама болхлоша.

— Из хьа цо лувш хилча дала дезий из? — хаьттар шоллагIчо.

— Репродуктор дIаяч ца елле-м мишта лур из, — аьнна белабелар бувзама болхлой.

— ТIаккха из тха цIагIа цIенкха а ца хенна хилча, тхона из эшаш ца хилча, цIагIарча приемникага а телевизорга а низтъа мара хьайна мукъа воацача сона хIана Iоаденнад низал ахча, аьнна чутIеотар цаI. Цунна тIахьаккоссавелер цоллагIавр, кхоалагIавр. НаIараш хьа а йийле йоахар «хьачухьакал репродуктор йийх».

Ишта сценаш хул каст-касте радиобувзамхоштен обонентамтен юкъе. ХIара шера Iалаьмата дукха ахча дус хьа ца гулдеш. Цу сона ойнача цхьан списка тIара бараш духьала кхаь цIагIа вахa 40 саг мара вац. Радиох цорех дIахьаьрчар 400 сом ахча дахьаш. ТIаккха еррыгача городага, районага диллача мел хургда из!

ХIанз ма ишта, нах бетта уж 50 кепиг ца деллала цIаьрмата бийрзаб, а радиога ладувгIа вац царна! Из а вац, а вож а вац.

Цу гIулакха бехке дар обонемент да (радиох пайда эца бокъо лун дола документ). Из оттадаьчое, ядаьчоа шийла говзегIа сег вац аьнна хетару из Iодийшача. Цу тIа белгалдаьдац репродуктор яр - яцар аьнна радиох ахча тела дехкарийла эа — вац абонент, аьнна. Абоненташе йоах: цкъа оаха цу точкаех пайда эц а эцац ца хьежача хIана доаз оаш тхогаре ахча, бокъо яц шун. Вокхар йоах: я, 50 кепиг бетта хьала, тIаккха шоай хьашта дар да. Аккар йоах: из репродуктор яцар аьнна, тхе квартерашке точкаш доаха аьнна оаха ахча дIагехха деза бокъо хьахьокха. ДIаьхокха яц. Кхы да хIама а доацаш: «Хьаьца мегацзий оаш из репродуктор, 50 кепиг бахьан язал тхоца къамаьл секду оаш, заххош IотIаяул оала из хьона хьалкарах яхаш пластинна кIаллIайзат.

Цу абонемента тIа да абонементин декхарах мукъаьоалийт абонент, цо радиоузле из точка базац сона аьнна заявлени елча, аьнна. ХIаьта а из заявлени дIазца цхьаза хилац бувзама болхлой. Райисполкоме дIаязъе а республика бувзама управлене язъе, оал.

Ишта кегар бе цу гIулакха тIаьха укхаза боаллар. Бувзама управленера пхьа хьалуйит, кхаьа точка я шун Назаре, хIарачех 50 кепиг а перхIаш ахча хьегуле яхаш. Бувзама болхлой из еIаштIехьадац. Цу гIулакхага хьежача баьхахьа бар.

М. КАРАЕВ.

ДА ВОАЦАШ ХИЛЧА...

Къовди: Iа фу леладу Атеби, ца сича вода хьо, ла вий хьо?

Атеби: За доаллш хIама дая, кхы доккха гIулакх а дая аз яра девккар, Орджоникидзевски станице бане вахa еравалькваз-кх. ХIанз мара балхара а вальвагавар со. Трактор тIа боах бен хилча дегI сиха бIеh ма дой. ХIаьта хIанз-хIанз яхаш бане вахa аIаштIехьа па доалаш кIира дакьхкад ва, етта мичад лертIа делаш транспорт а ца хилча бала вальвнечуя тIехьагIа 20—25 километр гаьнар уллача станице а вахa лувча, а мукьа ха а хилаш. Цудухье кхашке болх бош бола механизатораш кховра сана мIад тIайналла бIеха хья-кх.

Къовди: Ай, хIанз Iа лушачот со-м кхетеш. Наийн гаьна уллача станице а на уххаш шоай юрта Первомайске лувча мегаций шо? Шун юрта ейий бане? Итт шу хьалха пенаш - детта а даьнна хьалтьеш хаггаш бана ма ерай Первомайске.

Атеби: Бани-м ма яцар тха юрта е хугкъаьнна хIама а яз кац. Iа яхтача тайпара пенаш хьалдеттаьм итт шу аьнинах. Шоаш из болх дIаболаберах дакке баьзча санна дIабахао гIанлсошерашг, баьча баахах шоашта цхьагIа ахчилт дIа а яйша. Пенаш доттаз хьийта кхьа, дIанхийта материалаш зехьа ейнаш. ПаччахьалкхехIа а дукха тя хьа йу тIулакхо, ХIанз цу гIулакха бехке бар дача а пувна бо боагIа бехх бе а воалаш да вац, воаларе бахьахьа а вар из.

Къовди: Шо балха дараш-м хаха а етте ухаргдар шетта тазьвангIа бане лувча, тIаккха къовноша, деша дагIача бераша фу ду теш?

Атеби: Цар гIулакх кхы я вогIа да. Лувчаш а па лувчаш а бетташ доах цар. Хургдоацчунга хот а па доахаш сатьйна Iеш ба уж. Ахкан замалахьм хьадоалар парда. Эсар дийче а цхьа бахьан дора цар. Ха шал еча кIалбус-кх.

Къовди: Бене гIулакха-м цхьа да варгеео цуь, кхм из на дий, мода цIана яшаш Iа, Атеби?

Атеби: Из йитай сай бритва телханаь.

Къовди: Аз парикмахерски еца шуна?

Атеби: Тха юрта парикмахерски хьеалларгьа яхаш лувша массеха шу даьннад. Молла - сагIа далча локхаш я яха шайтIа этта локхаш мара хьоадеогдолаш-м дап тханища кога гIирса ремонт е мастерски тьаелльга а. Цуйухьа идьчий ехача а мож аьлча я Орджоникидзевски станице яха безам хул Сунженски района Первомайске баха нах. Цига хIа-кха болакча дIавоэа цар дизьача гIулакхага дIадодачул дукхагIа ахча.

Уж санна долча гIулакхашка хьежача бахьахьа я Сунженски райисполком а республика бытовой гIулакхаш ду министерство а.

Б. ДОТМАРЗИЕВ.

ЛадувгIа, хьажа

РАДИО: 31 октябрь.

6.30 — «Юртара ваьхар» (нохчий меттала). 6.45 — Ашараш. 6.50 — Хьамсаш. 7.00 — Москва. 7.20 — «Грозненский рабочий». «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.28 — «Сердало» газета обзор. 7.35 — Москва. 8.15 — Передачий программа. 8.22 — Ашарий антракт. 8.30 — «Республика городашкие юртошкен гIоалла» яха информационни выпуск (эрсий меттала). 8.40 — «Республика городашкие юртошкен гIоалла» яха информационни выпуск (нохчий меттала). 8.50 — «Республика городашкен юртошкен гIоалла» яха информационни выпуск (гIалгIай меттала). 9.00 — Москва. 16.00 — «Цхьан юрта хьича спектакла радиокомпозици» (нохчий меттала). 17.00 — «Хаьнча творчество» яха музыкальни журнал (эрсий меттала). 17.30 — «Къонал» (эрсий меттала). 18.00 — «Халкъа поэзи анархаш» яха музыкальни передача, (гIалгIай меттала). 18.30 — «Школьни глобус» яха радиовыпуск (эрсий меттала). 19.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ:

14.00 — XXIV съезда кинъоалхаш... Кертера чиз (гIалгIай меттала доаккха). 14.15 — «Волжский офорт» яха телефильм. 14.30 — «Старт» яха телевизионни спортивни журнал. 15.05 — «Ах бIаь шера летоисьа. 1966-гIа шу». 16.00 — «Лоаман Iуйре» яхача альманаха обзор. (гIалгIай меттала). 16.30 — «Америка хорвжаш хилайтехьа» (ЦТ). 17.00 — Спортивни передача (ЦТ). 18.45 — Дунен юкъера обозрени (нохчий меттала) 19.00 — «Бибиски» яха документальни фильм. 19.10 — Вузашка деша веха кийчалара отделенешка дIахьара бокъонаш. 19.20 — Киножурнал. 19.30 — «Теремок». 20.05 — «Фо дохкарье» яха телефильм. 22.00 Кинопутешественнийн клуб» 22.20 — «Хьох, комсомол» яха киномонтораша.

РАДИО 1 ноябрь

7.10 — «Грозненски рабочий» газета обзор. 7.20 — «Ленинган некъ» газета обзор. 7.30 — Хоамаш. 7.40 — Москва. 8.15 — Передачий программа. 8.22 — «Шоана еза ашараш» яха концерт. 9.00 — Москва. 15.15 — «СалоIама минуташ» яха радиокомпозици (нохчий меттала). 15.35 — «Къонагi иллеш» (нохчий меттала). 16.00 — Москва. 16.30 — «Шера клаб бIаь дин» Литературни передача (эрсий меттала). 17.00 — «Шун дехарах оттадаь концерт» (нохчий меттала). 17.30 — «Къонал» (гIалгIай меттала). 18.00 — Москва.

ТЕЛЕВИДЕНИ

13.35 — «Орлята Чапаева» яха берашта дола художественни фильм. 15.00 — Спортивни передача. (ЦТ). 16.45 — «Пхоаз пхи минута» (гIалгIай меттала). 16.50 — «Знание» яха Iилма - популярни кинопрограмма. 17.55 — Шалински района художественни самодеятельноста концерт. 18.25 — «Карточный домик» яха художественни фильм. 19.30 — Шоаша, бераш. 20.05 — Концерт. Концерт йистедьяие — документальни фильма кинозал.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, Ленина улица, 11 (3-гIа этаж). Телефонаш: редактора—3-44-96; редактора зам. — 3-39-11; бехктокхама секретара — 3-34-38; партийни вахарен культурен промышленностен отделий — 2-42-30; юрта болхана отдела — 2-42-28; кехаташ отделен бухгалтере — 2-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Ленина, 11 (3-й этаж). Телефоны: редактора—3-44-96; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря — 3-34-38; отделов партийной жизни культуры промышленности — 2-42-30; отдела сельского хозяйства — 2-42-28; отдела писем и бухгалтерии — 2-60-71.

Типография из-за «Грозненский рабочий», проспект Революции, 7/84.

СФ05235. Заказ 10928.